

Hanzehogeschool Groningen

Master Architectuur

Beperkte opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-masteropleiding Architectuur van Hanzehogeschool Groningen. De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van Hanzehogeschool Groningen is samengesteld. Het panel is voorafgaand aan de visitatie goedgekeurd door de NVAO.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling* van de NVAO (22 november 2011) en het *NQA Protocol 2014 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 25 en 26 juni 2014.

Het visitatiepanel bestond uit:

De heer dr. ir. E.M.C.J. Quanjel (voorzitter, domeindeskundige)

De heer ir. J.R. Kikkert (domeindeskundige)

Mevrouw ir. M.C. Marx (domeindeskundige)

De heer ing. J.A. Nieuwenhuize (studentlid)

De heer drs. J.G. Betkó, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

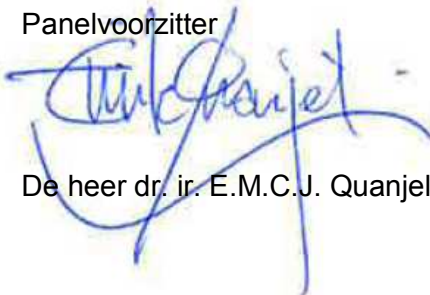
Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2014*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 18 september 2014

Panelvoorzitter

De heer dr. ir. E.M.C.J. Quanjel

Panelsecretaris

De heer drs. J.G. Betkó

Samenvatting

Het oordeel over de master Architectuur is **voldoende**. Een onderbouwing van dit oordeel is opgenomen in deze samenvatting en in het beoordelingsrapport.

Wat beoogt de opleiding? (standaard 1, eindkwalificaties)

De masteropleiding Architectuur is een kleinschalige deeltijdopleiding, waar studenten leren architectonisch te ontwerpen. Doel van de opleiding is het opleiden van architecten die in staat zijn om tot een consistent en beargumenteerd ruimtelijk gebouwontwerp te komen, en die weten hoe dat in de praktijk gerealiseerd kan worden. De opleiding sluit aan bij maatschappelijke en technologische ontwikkelingen en op de speerpunten van de Hanzehogeschool: *healthy aging* en *energie*. Deze speerpunten sluiten tevens goed aan bij ontwikkelingen in de regio. De eindkwalificaties waar de opleiding toe opleidt bestaan uit 18 competenties, verdeeld over vijf gebieden. Deze competenties hebben het juiste niveau, zijn afgestemd met het werkveld en sluiten aan bij de eisen die de beroepspraktijk stelt aan een (hbo-)masteropleiding. De opleiding heeft een nieuwe set eindkwalificaties vastgesteld, die in zal gaan voor eerstejaars in collegejaar 2014-2015. Deze competentieset is nog beter dan de huidige, omdat de competenties duidelijker en beter gestructureerd zijn opgeschreven en gemakkelijker te vertalen zijn naar concrete onderwijsdoelen.

Het panel beoordeelt standaard 1 als goed.

Hoe realiseert de opleiding dit? (standaard 2, onderwijsleeromgeving)

Het curriculum van de opleiding bestaat uit vier jaren. Een deel van het onderwijs vindt binnenschools, het andere deel buitenschools plaats, volgens het 'concurrency-principe'. Leerervaringen die de student opdoet in zijn werk zijn aanvullend op het binnenschoolse onderwijs, en stellen studenten in staat hun kennis en vaardigheden in de beroepspraktijk te verdiepen en verbreden. Het binnenschoolse gedeelte van het curriculum bestaat uit enerzijds het ontwerponderwijs, en anderzijds het theorieonderwijs. Het belangrijkste deel van het ontwerponderwijs vindt plaats in de ateliers. In deze projecten krijgen studenten actuele ontwerpgevraagd. Onderwerpen voor de ateliers worden soms aangeleverd door lectoraten. In de toekomst gaat de opleiding dit structureler doen. De inhoud van de opleiding is op een goede wijze afgeleid van de competenties. De laatste jaren is er meer aandacht voor thema's als duurzaamheid en ondernemerschap. Door het ontwerp- en theorieonderwijs loopt een onderzoekslaan, waarin studenten onderzoeksvaardigheden krijgen aangeleerd. Studenten en alumni zijn tevreden over de inhoud van de opleiding.

De opleiding zet vooral gastdocenten in. Dat is het gevolg van een bewuste keuze voor professionals met praktijkervaring, en heeft tevens te maken met de geringe omvang van de opleiding. De opleiding beschikt enerzijds over gastdocenten die de opleiding goed kennen en regelmatig worden ingezet, en anderzijds over echt externe gastdocenten.

Grote onderwijsonderdelen worden verzorgd door twee docenten, waarvan één de opleiding goed kent en één een externe expert is. Dit is een goede vondst, waardoor de opleiding garandeert dat enerzijds de meest recente expertise uit het werkveld wordt ingezet, en anderzijds ook een docent betrokken is die zorgt voor een goede inbedding van het onderwijsonderdeel in de opleiding. De docenten die worden ingezet sluiten goed aan bij het type onderwijs dat de opleiding verzorgt. Het zijn veelal inhoudelijke experts, op het gebied van didactiek biedt de opleiding ondersteuning. De opleiding is gehuisvest in een zeer aansprekend gebouw. Niettemin kunnen een aantal zaken beter geregeld worden voor de studenten, zowel qua werkruimtes als qua sociale voorzieningen.

*Het panel beoordeelt standaard 2 als **goed**.*

Worden de doelstellingen behaald? (standaard 3, toetsing en gerealiseerd niveau)

De opleiding beschikt over een degelijk systeem van toetsing. Toetsen sluiten goed aan op de gebruikte werkvormen en zijn geschikt om vast te stellen of een student beschikt over de benodigde competenties. De mate waarin docenten feedback geven wisselt. Om de kwaliteit van de toetsing te waarborgen schenkt de opleiding onder andere veel aandacht aan intersubjectiviteit in de beoordeling, door het gebruik van meerdere beoordelaars. De examencommissie houdt toezicht op de kwaliteit van de toetsing en stelt examinatoren aan. Er zijn drie producten waarmee studenten aantonen dat ze de eindkwalificaties behaald hebben: een afstudeerproject, een praktijkportfolio en een paper. De afstudeerprojecten die de studenten maken zijn over de volle lijn voldoende. Meer aandacht mag gegeven worden aan de eindproducten (zoals de maquettes en panelen) en aan de mate waarin studenten methodisch werken. De huidige opzet van de position papers kan verbeterd worden, de reflectie op de beroepspraktijk zou bijvoorbeeld sterker en concreter worden wanneer de student zijn of haar eigen afstudeerproject daarbij betreft. De praktijkportfolio's zijn erg sterk en laten duidelijk zien dat studenten die afstuderen geschikt zijn als beginnend beroepsbeoefenaar op masterniveau. De projecten waar studenten mee afstuderen zijn nuttig en relevant voor de beroepspraktijk.

*Het panel beoordeelt standaard 3 als **voldoende**.*

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	9
2	Beoordeling	11
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	11
	Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	13
	Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	20
3	Eindoordeel over de opleiding	25
4	Aanbevelingen	27
5	Bijlagen	29
	Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding	31
	Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma	41
	Bijlage 3 Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	43
	Bijlage 4 Bezoekprogramma	49
	Bijlage 5 Bestudeerde documenten	53
	Bijlage 6 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	57
	Bijlage 7 Verklaring van volledigheid en correctheid	59

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	Architectuur
2. Registratienummer opleiding in CROHO	44336
3. Oriëntatie en niveau	Hbo master
4. Aantal studiepunten	240
5. Afstudeerrichting(en)	-
6. Variant(en)	Deeltijd
7. Locatie(s)	Groningen
8. Jaar vorige visitatie en datum besluit NVAO	Vorige visitatie: 20 maart 2008 Besluit NVAO: 28 juli 2009
9. Code of conduct	Getekend

Administratieve gegevens van de instelling

10. Naam instelling	Hanzehogeschool Groningen
11. Status instelling	Bekostigd
12. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Rendement gegevens								
Bron rendementsgegevens: HSA								
cohort	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Instroom	8	6	15	14	20	16	10	
cohort	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
uitval (%) uit eerste jaar ¹	12.5	50.0	46.7	42.9	55.0	31.3		
cohort	2007	2008	2009	2010	2011			
uitval (%) uit hoofdfase ²	37.5	16.7	26.7	21.1	6.3			
cohort	2007	2008	2009	2010	2011			
rendement (%) ³ , huidig	25.0	16.7	6,6					
rendement (%), verwacht	50	33,4	26,6	36	35			

¹ (A) Het aandeel van het totaal aantal masterstudenten dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

² (B) Het aandeel van de masterstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

³ Het aandeel van de masterstudenten dat het masterdiploma haalt in de nominale studieduur plus één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

Docentgegevens Bron docentgegevens: eigen gegevens opleiding	aantal	fte		
Docentkwantiteit	57 ⁴	2,7		
Docentkwaliteit	Alle contractdocenten, op twee na ⁵ , hebben een masterdiploma of gelijkwaardig. In twee gevallen zijn docenten ook gepromoveerd. (zie docent-overzicht).			
docent–student ratio ⁶ Cursusjaar [2012-2013] Bron: eigen berekening				
Ratio	1:15			
Contacturen ⁷	1^e jaar	2^e jaar	3^e jaar	4^e jaar
	10-12	10-12	10-12	2-4

⁴ Exclusief gastsprekers en externe beoordelaars

⁵ Twee docenten beschikken niet over een Masterdiploma. In het ene geval is de docent bezig deze te voltooien, in het andere geval gaat het om een docent die voornamelijk wordt ingezet als instructeur mondelinge vaardigheden.

⁶ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁷ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleiding.

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3, de aanbevelingen in hoofdstuk 4.

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Beroepsbeeld

De masteropleiding Architectuur van de Academie van de Bouwkunst Groningen is een professionele master, waar studenten in deeltijd studeren. De kern van de opleiding is het architectonisch ontwerpen. Doel van de opleiding is het opleiden van architecten die in staat zijn om tot een consistent en beargumenteerd ruimtelijk gebouwontwerp te komen, en die weten hoe dat in de praktijk gerealiseerd kan worden. Het vak van architect bevindt zich in een transitiefase, en de hele beroepsgroep is op zoek naar een herpositionering van het vak. Dit is het gevolg van de aanhoudende economische crisis, die zeker in de bouw grote gevolgen heeft. Daarnaast hebben ook klimatologische veranderingen, het energievraagstuk, sociale veranderingen en technische ontwikkelingen hun weerslag op het beroep.

De opleiding sluit aan bij deze veranderingen, door aandacht te hebben voor zaken als ondernemerschap, duurzaamheid en vergrijzing. Hierbij wordt aangesloten op de twee speerpunten van de Hanzehogeschool: *healthy aging* en *energie*. Daarnaast voert de opleiding de discussie over de toekomst van het vak en de gevolgen daarvan voor de inhoud en profilering van de opleiding. Een discussie die speelt is of het beroep van architect gericht blijft op 'het gebouw', of dat het beroep van architect daarnaast meer onderzoekend en ontwerpend wordt, waarbij het gebouw wordt losgelaten. De opleiding voert deze discussie onder andere met haar opleidingscommissie en met de werkveldadviescommissie (wac). Die laatste bestaat uit enkele vaste vertegenwoordigers uit het werkveld, die een romp-wac vormen. Wanneer een specifiek thema wordt besproken, worden tevens experts op dat thema uitgenodigd.

De opleiding overweegt om een extra afstudeerrichting aan te gaan bieden, die van 'strategisch ontwerper', naast die van architect die op het gebouw gericht is. Een andere optie is om de opleiding verder te specialiseren op één van de speerpunten van de hogeschool, zoals *healthy aging*. Een daarmee samenhangend vraagstuk is of de opleiding zich gaat richten op instroom uit het buitenland, of zich blijft richten op een grotendeels regionale instroom (zie ook standaard 2).

De opleiding gaat enkele mogelijkheden verder uitwerken, de uiteindelijke keuze maakt ze onder andere op basis van de vraag of er extra middelen beschikbaar worden gesteld door de hogeschool.

Eindkwalificaties

De eindkwalificaties die de opleiding hanteert op het moment van visitatie stammen uit het collegejaar 2007-2008. Ze zijn vormgegeven op basis van de 'Nadere regeling inrichting opleidingen architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect', een toevoeging aan de Wet op de Architectentitel. De eindkwalificaties bestaan uit 18 competenties, verdeeld over vijf competentiegebieden. Hoewel de huidige competenties adequaat zijn, is de opleiding van mening dat ze aanpassing behoeven op het gebied van structuur en focus. Daarom is een nieuwe set eindkwalificaties opgesteld, die bestaat uit 9 competenties en 47 daarvan afgeleide deelcompetenties. In het document *Opleidingsvisie op beroep en onderwijs (2014)* zijn beide competentiesets met elkaar vergeleken. Zowel de huidige als de nieuwe competentieset zijn bijgevoegd aan dit visitatierapport als bijlage 1. Beide sets eindkwalificaties weerspiegelen het eindniveau op basis van de Dublin descriptor, de Europese maatstaf voor het masterniveau. De opleiding heeft zelf een onderverdeling gemaakt in drie niveaus, die studenten gedurende de studie doorlopen. Bij het opstellen van de nieuwe set eindkwalificaties is overleg geweest met het werkveld (de vac) en de opleidingscommissie.

Het panel stelt vast dat de huidige set eindkwalificaties zowel voldoet aan de eisen die gesteld worden door de wetgever, als aan de eisen zoals die volgen uit de Dublin descriptor. Ze sluiten tevens aan bij de beroepspraktijk. Met de vernieuwde eindkwalificaties is de opleiding er in geslaagd een verdere verbetering door te voeren. Ze bieden meer structuur, zijn duidelijker opgeschreven en makkelijker te vertalen naar concrete onderwijsdoelen. Ook laten ze zien dat de opleiding goed en realistisch inspeelt op het veranderende werkveld. Inhoudelijk is de grotere aandacht voor ondernemerschap een positieve ontwikkeling, net als het feit dat kennis en vaardigheden in grotere mate in relatie staan tot maatschappelijke thema's.

Profilering

Karakteristiek aan de opleiding is de kleinschaligheid ervan, die zich bijvoorbeeld uit in de eigen locatie. Dat is één van de elementen waar de opleiding zich mee wil onderscheiden ten opzichte van andere Academies van bouwkunst. Daarnaast kenmerkt de opleiding zich door de regionale gebondenheid. De opleiding richt zich op de ruimtelijke opgaven die voortkomen uit de ruimtelijke en maatschappelijke situatie in Noord-Nederland, die zich bijvoorbeeld kenmerkt door krimp. Dit sluit aan bij de inhoudelijke speerpunten van de hogeschool (*energie* en *healthy aging*). Vanuit het aandachtsgebied 'energie' is de opleiding de laatste jaren meer nadruk gaan leggen op het onderwerp duurzaamheid. Deze zaken tezamen maken dat de opleiding haar opdracht ziet als 'ontwerpen aan een duurzame en gezonde leefomgeving in Noord-Nederland'.

Het panel ziet in de onderwijsleeromgeving en de gerealiseerde eindkwalificaties terug dat de opleiding haar profilering waarmaakt (zie standaard 2 en 3).

Overwegingen en conclusie

De opleiding beschikt over een goede set competenties, die aansluiten bij wat van een beginnend architect gevraagd wordt in de beroepspraktijk, en die van het juiste (master)niveau zijn. Het is goed dat de opleiding werkt aan de doorontwikkelingen van de eindkwalificaties, op basis van ontwikkelingen in de beroepspraktijk, en dat ze werkveld, studenten en docenten hierbij betreft. Het panel is positief over het resultaat, de geactualiseerde competenties die vanaf collegejaar 2014-2015 zullen gelden voor de eerstejaars die dan instromen. Deze zijn duidelijker, meer gestructureerd en (mede daardoor) beter bruikbaar.

Daarnaast is het panel positief over de profilering van de opleiding. De opleiding maakt duidelijke keuzes, en die inhoudelijke keuzes ziet het panel ook terug in de inhoud van de opleiding. Het is positief dat de keuzes aansluiten bij de behoefte van de regio en de speerpunten van de hogeschool, waardoor een sterkere verbinding met de hogeschool en de regio ontstaat. Ten slotte waardeert het panel de creatieve opzet van de vac. Door te werken met een rompcommissie, en aanvullend op themaniveau expertise in te vliegen, heeft de opleiding enerzijds beschikking over een kleine, werkbare commissie met mensen die veel kennis van de opleiding hebben, en anderzijds beschikking over specifieke kennis wanneer nodig.

Wat betreft de toekomst van de opleiding, is het positief dat de opleiding hier zo serieus over nadenkt. Het panel ziet mogelijkheden in de verschillende richtingen. Het merkt op dat de opleiding ook kan overwegen om meer elementen uit de strategisch ontwerpend architect in de reguliere opleiding in te brengen, zonder dat het een apart uitstroomprofiel is.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

Opzet en inhoud programma

Het curriculum van de opleiding bestaat uit vier jaren, waarbij drie niveaus zijn vastgesteld. Niveau 1 behaalt een student aan het einde van het eerste studiejaar, niveau 2 aan het einde van het derde jaar en niveau 3, het masterniveau, aan het einde van het vierde jaar. De inhoud van de opleiding is direct afgeleid van de competenties.

De opleiding heeft voor elk studieonderdeel vastgelegd welke (deel)competenties behandeld worden. Het onderwijs bestaat uit een binnenschools en een buitenschools gedeelte. Voor beide staat 30 EC per jaar.

Het buitenschoolse deel van het curriculum wordt gegeven op basis van het concurrency principe. Leerervaringen die de student opdoet zijn aanvullend op het binnenschoolse onderwijs, en stellen studenten in staat hun kennis en vaardigheden in de beroepspraktijk te verdiepen en verbreden. In het buitenschoolse deel van het curriculum kan een student bijvoorbeeld leren hoe een ontwerp geconfronteerd wordt met regelgeving, financieringsmogelijkheden en de rollen en verantwoordelijkheden van andere partijen die bij het bouwproces betrokken zijn. De student houdt bewijzen bij van zijn of haar competentieontwikkeling in een praktijkportfolio. Het praktijkportfolio wordt aan het eind van ieder jaar getoetst, in het laatste jaar is dit één van de drie producten waarmee een student afstudeert.

De academie is zich bewust van het spanningsveld tussen de werksituatie bij architectenbureaus, waar weinig werk is vanwege de crisis, en de randvoorwaarde voor studenten om hun studie te combineren met het werken bij een architectenbureau. Hiertoe heeft de academie al gewerkt met een apart praktijkbureau. In evaluatie bleek dit niet optimaal. De verbreding van het inhoudelijke blikveld op de maatschappelijke thema's en de verbreding van de rol van de architect biedt wellicht mogelijkheden voor een verbreding van werksituatie, bij andersoortige bedrijven of organisaties. Daarnaast biedt de opleiding de mogelijkheid aan studenten om een eigen ontwerpbureau te gebruiken voor de praktijkervaring, mits onder begeleiding van een architect uit het werkveld. Dit kan een oplossing zijn, het panel vraagt de opleiding daarbij wel kritisch te blijven of een dergelijke praktijksituatie garandeert dat de benodigde ervaring wordt opgedaan.

Het binnenschoolse gedeelte van het curriculum bestaat uit enerzijds het ontwerponderwijs, en anderzijds het theorieonderwijs. Het belangrijkste deel van het ontwerponderwijs vindt plaats in de ateliers. In deze projecten krijgen studenten actuele ontwerpogaven. Twee docenten verzorgen de begeleiding bij de ateliers. In het tweede en derde jaar volgen studenten de ateliers in een gemengde samenstelling, waardoor interactie tussen verschillende cohorten studenten plaatsvindt. Alumni die het panel heeft gesproken zijn hierover erg positief. Daarnaast is er een januariprogramma, dat bestaat uit een jaarlijkse workshop, waarin studenten van alle jaren samen werken aan een multidisciplinaire opdracht. In de ateliers reflecteren studenten tevens op hun vak. Studenten met wie het panel heeft gesproken waren erg positief over de ateliers en de wisselwerking met hun eigen werkzaamheden. In het eerste jaar van hun studie, geven zij aan, lopen de werkzaamheden op kantoor (vaak vooral technische tekeningen maken) en in de ateliers (vrij ontwerpen) nog redelijk uiteen. Dit groeit gedurende de studie echter naar elkaar toe.

Het theorieonderwijs vindt deels geïntegreerd plaats in het ontwerponderwijs, en deels plaats in colleges en (gast)lezingen waarin kennis wordt overgedragen. In laboratoria komen vaardigheden aan bod, bijvoorbeeld communicatieve vaardigheden of specifieke ontwerpvaardigheden.

Deze kunnen belangrijk zijn voor zowel het theorieonderwijs als het ontwerponderwijs. Reflectievaardigheden krijgen steeds meer aandacht in het curriculum, bij de ateliers en door de introductie van de studiecoach (zie hieronder bij 'docenten en voorzieningen'). Studenten met wie het panel heeft gesproken zijn tevreden over de inhoud en complexiteit van het ontwerp- en theorieonderwijs. In bijlage 2 bij dit rapport is een overzicht van de verschillende onderwijsonderdelen weergegeven.

Door het ontwerp- en theorieonderwijs loopt een onderzoeksleerlijn. Het ontwerpproces is een onderzoeksproces, waarin een student tot de kern van de opgave dient te komen door verwerving, interpretatie en analyse van de beschikbare informatie. Op basis daarvan wordt, als een soort van hypothese, een conceptontwerp ontwikkeld. Daarna volgt een proces waarin het ontwerp wordt getoetst aan wat mogelijk en wenselijk is, en uit eindelijk een definitief ontwerp ontstaat. Dit is een adequaat beargumenteerd, integraal architectonisch antwoord op de gestelde vraag, waarbij de verschillende prioriteiten en belangen zijn afgewogen. Algemene kennis en vaardigheden op het gebied van onderzoek krijgen studenten in de onderzoekslaboraria aangereikt. In het afstudeerproject (standaard3) laten studenten ten slotte zien te kunnen fungeren als zelfstandig architectonisch onderzoeker.

De kennis en vaardigheden die de opleiding aanbiedt zijn vastgelegd in een eigen Body of Knowledge and Skills (BoKS). Het panel heeft bestudeerd welke kennis en vaardigheden de opleiding aanbiedt, en stelt vast dat deze relevant zijn voor het vak. Wat betreft de inhoud van de opleiding merken alumni op dat meer marktgerichtheid en ondernemerschapvaardigheden een welkome aanvulling zouden zijn. De opleiding heeft dit zelf ook gezien, en heeft hier sinds een jaar meer aandacht voor, als los vak maar ook geïntegreerd in de ateliers. De inhoud van de vakken die het panel heeft bestudeerd is over het algemeen goed. Uitzondering is het vak Gebouwanalyse uit het eerste jaar, dit vindt het panel zwak. Studenten zouden hier meer methodisch te werk moeten leren gaan, door middel van het gebruik van een ontwikkelde analysemethode als tekenwijze. Het methodische aspect zou zicht tevens meer kunnen richten op een meer divers aantal (maatschappelijke) onderwerpen, zoals hoe een gebouw zich verhoudt tot bijvoorbeeld gezondheid, arbeid, energie of betaalbaarheid.

Studenten met wie het panel heeft gesproken zouden graag zien dat er meer aandacht is voor multidisciplinariteit, en dat meer gebruik gemaakt wordt van de brede en regionaal aanwezige expertise bij de Hanzehogeschool en de RUG. Ook meer aandacht voor internationalisering zou van studenten mogen. De opleiding heeft de ambitie om in de toekomst hier meer mee te gaan doen, onder andere door de contacten aan te halen met andere Hanzesteden met een architectuuropleiding, zoals Gdansk en Erfurt. Een onderwerp dat afgelopen jaar ruim de aandacht heeft gekregen van de opleiding is 'duurzaamheid'. Het begrip duurzaamheid is door de opleiding gerelateerd aan het overkoepelende thema 'Energie' van de Hanze Hogeschool en de lectoraten Energietransitie, Ruimtelijke transformaties, Krimp & leefomgeving en de kenniskring Noorderruimte. Deze in ontwikkeling zijnde expertise kan waardevol worden voor uitwisseling van kennis met andere Europese krimp-regio's.

Het panel heeft gesproken met de opleiding over de manier waarop de opleiding borgt dat de nieuwste kennis uit het vakgebied de opleiding binnenkomt, en dat de kennis die ontwikkeld wordt in de opleiding zijn weg vindt naar buiten toe. De opleiding geeft aan dat hiervoor de relatie met het kenniscentrum Noorderruimte van groot belang is. Bij dit kenniscentrum zijn een aantal lectoraten betrokken waar de opleiding mee samenwerkt. Dit zijn de lectoraten 'Ruimtelijke Transformaties' en 'Krimp'. Tevens participeert de opleiding in het gezamenlijke lectoraat van alle academies van de bouwkunst, 'Future Urban Regions'. Lectoraten worden in de toekomst structureel betrokken bij de ateliers, waardoor het mogelijk is om voort te bouwen op resultaten van eerdere jaren en zo actief kennisontwikkeling te bevorderen. Aan de andere kant worden steeds vaker opdrachten uit het lectoraat gebruikt als afstudeeropdracht. Studenten met wie het panel heeft gesproken geven aan dat ze de actuele onderwerpen die aan bod komen, kunnen toepassen in hun werk. Een voorbeeld dat zij aan het panel gaven was op het gebied van duurzaamheid: kennis over kringlopen en afvalstromen was volgens hen zeer bruikbaar in hun praktijk.

De samenwerking met de lectoraten draagt tevens bij aan de kwaliteit van het onderzoek dat studenten leren doen. De opleiding geeft aan dat het een uitdaging is om studenten tegelijk te leren en te ontwerpen en te onderzoeken. Lectoraten kunnen hieraan bijdragen door studenten aan de hand van cases uit het bedrijfsleven te laten onderzoeken hoe je als ontwerper meerwaarde toe kan voegen, in overleg met extern betrokkenen. Een voorbeeld hiervan is het atelier Energietransitie, waarin de opdrachten worden aangeleverd vanuit twee lectoraten. In dit atelier onderzoeken studenten hoe ze met hun ontwerp waarde toe kunnen voegen aan een opdracht op het gebied van energietransitie, in overleg met lokale overheden en boeren. Zowel het ontwerpen als het onderzoeken spelen daarbij een belangrijke rol.

Door de kleine schaal van de opleiding zijn de keuzemogelijkheden die aan studenten aangeboden kunnen worden zeer beperkt. Er zijn geen minoren of keuzevakken. Wel biedt de opleiding zo veel mogelijk ruimte aan studenten om binnen een opdracht een eigen invulling te kiezen. Juist door de kleinschaligheid kan op dit punt vaak maatwerk worden geboden. Het januari-programma (zie hierboven) wordt door alle Academies van de Bouwkunst aangeboden, studenten kunnen dit eventueel volgen bij een andere academie. Studenten met wie het panel heeft gesproken gaven aan het te waarderen wanneer academies samen de mogelijkheden zouden verkennen om elkaars studenten bij elkaar een atelier te laten volgen, inclusief bijvoorbeeld een woningruil, en dit te faciliteren. Ook internationale uitwisseling zou binnen deze opzet een mogelijkheid kunnen zijn.

Een thema waar de opleiding mee worstelt is de dalende instroom, die het gevolg is van de crisis. Zoals beschreven onder 'beroepsbeeld' bij standaard 1 overweegt de opleiding fundamentele keuzes ten aanzien van haar profiel, mede in het licht hiervan. Daarnaast werkt de opleiding samen met de eigen bachelor Bouwkunde aan de opzet van een doorlopende architectuurleerlijn bachelor-master. Hierbij worden ook (meer introducerende) elementen die nu nog in de master aan de orde komen naar de bachelor verplaatst, waardoor in de master meer ruimte vrijkomt voor andere zaken.

Het panel is hier positief over, maar vraagt daarbij aandacht voor de studeerbaarheid van de opleiding voor studenten van een andere vooropleiding dan de 'eigen' bachelor. Hoewel deze bachelor hier niet beoordeeld wordt, is het verstandig om indien de opleiding kiest voor deze optie, op te letten dat het niveau van deze bacheloropleiding niet te hoog wordt.

Het panel heeft verschillende studenten gesproken over hun keuze voor de opleiding. Zij kiezen voor deze opleiding op basis van de mogelijkheid om gecombineerd te werken en leren (en hebben dus een voorkeur hebben voor de Academie boven een Technische Universiteit) en vanwege de binding die de opleiding heeft met de regio Groningen en regionale thema's.

Docenten en voorzieningen

De academie is een kleinschalige organisatie, waarvan de kern bestaat uit een directeur, twee hogeschooldocenten ontwerponderwijs, een coördinator afstuderen, een coördinator beroepspraktijk en twee ondersteuners. Allen werken in deeltijd, in totaal voor 2,6 fte. Daaromheen is er een schil met contractdocenten die regelmatig worden ingezet, en daaromheen is een schil (soms buitenlandse) gastdocenten. In totaal beslaan zij circa 2,7 fte, op jaarbasis gaat het om zo'n 60 docenten. Het panel merkt op dat de honorering voor de gastdocenten aan de lage kant is. Het vraagt zich af of de opleiding er in slaagt om op de lange termijn de experts binnen te halen die ze wil hebben. Het CvB geeft aan dat het een urgenter probleem is dat, door wijzigingen in de wetgeving omtrent de VAR (die bedoeld is om schijnzelfstandigheid tegen te gaan), het voor de academie misschien onmogelijk wordt om gebruik te maken van gastdocenten. Juist bij creatieve opleidingen hebben gastdocenten veel vrijheid en gaat het absoluut niet om schijnzelfstandigheid, stellen zij. Het panel onderschrijft de zorg die het CvB heeft.

De opleiding kiest er voor om in onderwijsonderdelen die gegeven worden door twee docenten, er één uit elke schil in te zetten. Hierdoor kan enerzijds de meest relevante, actuele expertise worden ingevlogen via de gastdocent, en is anderzijds geborgd dat het docentenduo goed weet wat de academie verwacht, via de docent die vaker wordt ingezet. Een voorbeeld waarbij de opleiding deze werkwijze heeft toegepast is in het hierboven genoemde atelier Energy transition.

Bij de selectie van (gast)docenten let de opleiding op onder andere inhoudelijke expertise, een professionele attitude en onderwijservaring. Vrijwel alle docenten zijn opgeleid op ten minste masterniveau. De docenten die vaker worden ingezet (de eerste schil), worden geschoold op het gebied van didactische vaardigheden. De opleiding traint docenten onder andere in didactiek binnen ontwerponderwijs en het gebruik van leeruitkomsten (als concretisering van de (deel)competenties). Deze didactische trainingen komen voort uit onder andere een advies van de opleidingscommissie. Ervaring met het doen van onderzoek is een belangrijk criterium bij de selectie van (ontwerp)docenten. In de deskundigheidsbevordering voor docenten is aandacht voor het succesvol integreren van onderzoek in het onderwijs.

Het panel stelt op basis van een overzicht van de docenten vast dat docenten qua kennis en beroepservaring goed aansluiten bij de opleiding. Wel merkt het op dat vrijwel alle docenten zich qua expertise dicht bij het architectuurdomein begeven. Het grootste deel bestaat uit architecten, landschapsontwerpers en stedenbouwers, met een incidentele architectuurhistoricus. Het zou voor de breedte van de opleiding goed zijn om meer buiten de eigen discipline te kijken naar gastdocenten. Studenten geven aan dat ze dat zouden waarderen. Tevens stelt het panel vast dat meer docenten van buiten de landsgrenzen gehaald zouden kunnen worden, of in ieder geval meer van buiten de regio. Docenten met wie het panel heeft gesproken geven aan dat naarmate er steeds meer betrokkenheid is van de opleiding bij de lectoraten, docenten ook vaker worden ingezet bij onderzoeksopdrachten, waarbij ze meer in aanraking komen met andere disciplines.

De studenten en alumni die het panel heeft gesproken zijn tevreden over de (gast)docenten. De vaste staf is erg toegankelijk, mede door de kleinschaligheid van de opleiding. Docenten hebben veel feeling met de vraagstukken van de regio, en expertise over wat er gebeurt in de beroepspraktijk. De inhoudelijke kennis van docenten vinden ze goed. Daarnaast zijn de studenten tevreden over de begeleiding die door docenten geboden wordt. Bij aanvang van de studie krijgt iedere student een studietoetscoach, die ze houden tot, en soms tot en met, het afstuderen. Dit systeem werkt goed. Het panel heeft met alumni gesproken over de afstudeerbegeleiding. Deze wordt gedaan door een bij de academie betrokken afstudeerdocent, die voornamelijk het proces begeleidt, en een meer externe mentor, die inhoudelijk begeleidt. Alumni en afstudeerbegeleiders zijn tevreden over de manier waarop dit werkt. Mentoren en afstudeerbegeleiders geven aan dat het makkelijk is om zaken met elkaar af te stemmen.

Het karakteristieke gebouw waar de opleiding is gehuisvest is specifiek ontworpen voor de academie. Daarbij is rekening gehouden met de opzet van het studieprogramma en de gebruikte werkvormen. Ruimtes zijn flexibel ingericht en zijn te gebruiken als zowel collegezaal, instructieruimte, atelierruimte en werkplaats. De opleiding beschikt over basisvoorzieningen zoals styroporsnijders en snijmaten. Daarnaast beschikt het gebouw over basale technische voorzieningen zoals printers, een kopieer/scanmachine en een draadloos netwerk.

De combinatie van een kleine opleiding met een eigen gebouw, betekent dat de opleiding op het gebied van voorzieningen veel zelfstandig moet regelen. Wel wordt gebruik gemaakt van de nabijgelegen kunstacademie Minerva, waar studenten gebruik kunnen maken van onder andere een kantine, een vestiging van de mediatheek en werkplaatsen.

De studenten zijn kritisch over de voorzieningen, blijkt uit zowel de materialen die het panel heeft ingezien (notulen, kritische reflectie) als uit de gesprekken die het panel heeft gevoerd met studenten en alumni. Studenten missen studiegerelateerde voorzieningen zoals een ruimte waarin ze gezamenlijk aan maquettes kunnen werken, zodat ze van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen inspireren.

Maar ook praktische voorzieningen zoals een ontspanningsruimte met een paar banken en buitenruimte zijn wensen die studenten hebben. Daarnaast is een belangrijke wens van studenten om ook buiten de openingstijden het gebouw te kunnen betreden.

Om tegemoet te komen aan deze kritiekpunten is er mei 2014 een overleg geweest tussen de opleiding en haar studenten met de facilitaire dienst van de hogeschool. Samen kijken ze hoe de fysieke voorzieningen verbeterd kunnen worden. Besloten is om op de korst mogelijke termijn een ruimte te creëren die 24/7 toegankelijk is voor studenten. Deze zal geschikt zijn als een werk-, overleg- en ontmoetingsruimte.

De opleiding streeft er naar om het gebouw een uithangbord te laten zijn naar de buitenwereld. Het panel vindt het gebouw hier zeer geschikt voor. Studenten en alumni geven aan dat deze functie nog beter benut kan worden, bijvoorbeeld door van buiten beter te laten zien wat er binnen gebeurt. Alumni stellen dat het gebouw meer gebruikt kan worden voor interactie met de buitenwereld. Het management van de opleiding werkt aan het vaker openstellen van het gebouw. Dit gebeurt reeds voor studenten van Minerva, en in de toekomst wordt het gebouw misschien ook gebruikt voor onderdelen van gerelateerde bacheloropleidingen. Ook wordt het al gebruikt voor lezingen en presentaties. Het panel vindt dit positief. Dit kan ook helpen met het vergroten van de instroom, de marketing van de opleiding en de binding met de regio. Idealiter wordt het gebouw een podium, waar de opleiding de door haarzelf ontwikkelde kennis etaleert.

De opleiding beschikt momenteel nog niet over een digitale leeromgeving. De meeste informatievoorziening naar studenten toe gaat op papier, via bijvoorbeeld studiehandleidingen. Studenten zijn hier kritisch over, in de toekomst wil de opleiding gaan digitaliseren. Het panel ondersteunt dit voornemen. Daarnaast zou de opleiding kritisch kunnen kijken naar haar website. In het kader van het vergroten van de instroom zou deze aantrekkelijker gemaakt kunnen worden, en een meer eigen gezicht kunnen krijgen.

Overwegingen en conclusie

Het panel constateert dat de opleiding een samenhangende leeromgeving aanbiedt, waarin studenten de gewenste competenties kunnen ontwikkelen aan de hand van een goede mix van werkvormen. De inhoud van de opleiding is op een goede wijze afgeleid van de competenties, door het gebruik van leeruitkomsten. Docenten worden geschoold in de manier waarop ze deze moeten inzetten. Kennis en vaardigheden die studenten leren, sluiten aan bij wat een student moet kunnen in de praktijk. Het concurrentiemodel is een beproefd concept voor de Academie van Bouwkunst. Het werkt voor deze opleiding, wat onder andere blijkt uit de wijze waarop studenten het geleerde toe kunnen passen in hun werk. Een kanttekening bij de inhoud van de opleiding heeft het panel bij het vak Gebouwanalyse. De manier waarop de opleiding werkt aan het ontwikkelen van onderzoekend vermogen en reflectievaardigheden vindt het panel goed. Daarnaast is het positief over de ateliers, en specifiek over de samenwerking van tweede- en derdejaars daarbij.

De docenten die worden ingezet sluiten goed aan bij dit type onderwijs. Inhoudelijk zijn het veelal experts, op het gebied van didactiek biedt de opleiding ondersteuning, wat positief is. Heel aardig vindt het panel de vondst om grote onderwijsonderdelen te laten verzorgen door twee docenten, waarvan één helemaal extern en één uit een vaste (gast)docentenpool. Over de voorzieningen is het panel positiever dan de studenten: het vindt het gebouw zeer aansprekend. Niettemin hebben de studenten een punt dat er zaken beter kunnen, zowel qua werkruimte als qua sociale voorzieningen. Het gebouw is een goed 'uithangbord' voor de opleiding. Idealiter kan de opleiding zich, door het gebouw nog vaker open te stellen voor bijvoorbeeld lezingen en kennisuitwisseling met werkveld, sterker profileren als het regionale podium voor architectuurgerelateerd debat.

Omdat het panel de kwaliteit van de inhoud en de docenten zwaarder weegt dan de kanttekening op het gebied van de voorzieningen, komt het op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed**.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

<i>De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.</i>

Bevindingen

Toetsing

Het toetsbeleid van de opleiding is vastgelegd in het document Opleidingsvisie op toetsen en beoordelen (2013). De uitwerking van alle regelingen rondom toetsing en beoordeling zijn opgenomen in de Onderwijs- en Examenregeling (OER). De opleiding ziet toetsing als een integraal onderdeel van het leerproces. Studenten leren doordat ze worden beoordeeld, doordat hen gevraagd wordt feedback te geven aan anderen en door het krijgen en verwerken van feedback. Gedurende het verstrijken van de opleiding krijgt de beoordeling steeds meer het karakter van een gesprek tussen professionals. De toetsvormen die de opleiding gebruikt worden afgestemd op de werkvormen. Het panel heeft een aantal van de toetsen bestudeerd die door de opleiding worden afgenomen. Het stelt vast dat de toetsen geschikt zijn en dat ze aansluiten bij de competenties. Wel wisselt de mate waarin docenten feedback geven: van summier tot zeer uitvoerig. Dit wordt bevestigd in de cijfers uit de laatste NSE's, waarin de opleiding niet goed scoort op het onderdeel 'feedback' en op toetsing in het algemeen. Het panel vindt dat het praktijkportfolio op een mooie manier getoetst wordt, door een commissie van werkveldvertegenwoordigers.

De opleiding steekt veel tijd in het organiseren van intersubjectiviteit in de beoordelingen. Toetsing van alle grote onderdelen in de opleiding gebeurt altijd door meerdere personen.

Naast de hierboven genoemde toetsing van de praktijkportfolio's, worden ateliers beoordeeld door twee docenten (zie ook standaard 2) en zijn bij de verschillende beoordelingen van het afstudeerwerkstuk meerdere docenten betrokken. Wanneer studenten presentaties houden zijn daar ook mensen uit het werkveld bij.

Daarnaast borgt de opleiding de kwaliteit van de toetsing via de examencommissie. Deze neemt onder andere steekproeven van afgenomen toetsen, vooral van toetsen aan het eind van de studie. Daarnaast heeft ze richtlijnen op basis waarvan ze examinatoren aanstelt.

Er zijn meerdere beoordelingen waaruit moet blijken of een student het eindniveau heeft behaald. Dat zijn het afstudeerproject, het praktijkportfolio van het laatste jaar en een paper positionering. De beoordeling van het afstudeerproject bestaat uit een zestal fasen, die elk beoordeeld worden door tussen de twee en vijf personen. Hierbij betrokken zijn onder andere de mentor, de afstudeerdocent, de afstudeercoördinator, de praktijkcoördinator en een extern deskundige. Het panel heeft van verschillende afstudeerwerkstukken de beoordeling uit verschillende fasen bekeken, en stelt vast dat het ondanks het grote aantal toetsen lastig is om helder te krijgen hoe een student zich ontwikkelt. Dat heeft er met name mee te maken dat de verschillende beoordelingen (of 'schouwen', zoals de opleiding ze noemt) verschillende beoordelingsformulieren kennen. De opleiding heeft hier meer zicht op, omdat verschillende personen bij een aantal schouwen betrokken zijn, en de afstudeerdocent bij iedere schouw. Niettemin vindt het panel het aanbevelingswaardig als de opleiding nog een keer kritisch zou kijken naar deze formulieren. Het zou goed zijn wanneer er een eenvoudig beoordelingsformulier ontwikkeld wordt, dat transparant is voor iedereen en ruimte geeft voor korte, doelgerichte feedback. Idealiter is dit formulier toepasbaar in de verschillende schouwen, is daardoor beter zichtbaar welke stappen in student maakt in zijn of haar ontwikkeling op het gebied van ontwerp en onderzoek, en worden de formulieren op dezelfde wijze ingevuld door verschillende docenten.

Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

Zoals hiervoor beschreven zijn er drie producten waarmee studenten aantonen dat ze diplomawaardig zijn: een portfolio, een paper en een afstudeerwerkstuk. Het panel heeft van 15 studenten deze producten bestudeerd. De producten tonen aan dat alle studenten die een diploma gehaald hebben, ook beschikken over de competenties die door de opleiding gevraagd worden.

De afstudeerprojecten die het panel heeft gezien variëren in kwaliteit van net voldoende tot zeer goed. Er zijn projecten bij waarin diepgaand onderzoek is gedaan, dat leidt tot een krachtig architectonisch ontwerp. Een kanttekening bij sommige werken is de koppeling tussen het onderzoek dat gedaan wordt en het ontwerp: er is dan slechts matig duidelijk hoe het één tot het ander heeft geleid. Annotatie en bronvermelding mogen soms nauwkeuriger. Studenten lijken relatief veel aandacht voor het onderzoek te hebben, en minder voor het ontwerp. Dat uit zich ook in de eindproducten, de maquette en de wandpanelen waarop het ontwerp wordt gepresenteerd. Deze vindt het panel over de volle breedte niet in verhouding tot de omvang van het onderzoek.

Docenten geven aan dat het leerrendement niet per se in deze producten te zien is, maar eerder in de procesboeken. Het panel kan zich daar iets bij voorstellen, maar vindt dat de opleiding zichzelf daarmee te kort doet.

De eindproducten zijn immers illustratief voor de opleiding naar de buitenwereld toe. Dat hangt samen met de manier waarop je een potentiële klant kan overtuigen en hoe je jezelf positioneert. Dit vraagt extra aandacht, ook in het curriculum, wat betreft vaardigheden en voorzieningen. Een ander punt dat aandacht vraagt is de traditionele methodiek die de opleiding hanteert: van een concept, naar schets, naar ontwerp, naar definitief ontwerp.

Dit kan op een hoger niveau getild worden als de verschillende afstudeeronderdelen meer worden geïntegreerd: onderzoek, paper en ontwerp die alle ten dienste staan van een integraal ontwerpvoorstel dat aansprekend en actueel gepresenteerd wordt. Het methodisch leren verwoorden / verbeelden van de verschillende stappen in het ontwerpend onderzoek of onderzoekend ontwerpen, versterkt de positie van de rol van de architect. Dit in relatie tot het onderbouwen van datgene wat als mogelijke oplossingsrichtingen / scenario's / ontwerp wordt voorgesteld. Hoewel de opleiding specifieke beoordelingscriteria heeft voor uitvoerbaarheid en duurzaamheid, is dit in sommige werkstukken toch nog onderbelicht. Hier zou sterker op gestuurd kunnen worden. Dit aspect zou ook binnen het praktijkportfolio kunnen passen, zodat er meer ruimte wordt gegeven aan het strategisch ontwerpen binnen het ontwerpcurriculum. De inhoudelijke speerpunten van de hogeschool zijn wel in de meeste afstudeerprojecten te herkennen.

Het panel vindt het positief dat studenten een 'paper positionering' dienen te schrijven als onderdeel van het afstuderen. De kwaliteit en omvang van deze papers wisselt echter. De opleiding kiest er voor om deze paper los te zien van het afstudeerproject dat studenten uitvoeren. Het panel betwijfelt of dit een handige keuze is. Hierdoor kunnen studenten de paper als een afzonderlijk iets zien, los van de (architectuur)praktijk. Dit cultiveert de traditionele wetenschappelijke visie op de kennisontwikkeling die op zichzelf staat. De rol van de architect moet zich echter meer in relatie tot de maatschappelijke problematiek verhouden en ontwikkelen dan tot de universitaire problematiek. Daarbij is juist het in samenhang laten zien van de methodische ontwikkeling en onderbouwing van het ontwerp een essentiële en noodzakelijke eindkwaliteit van de toekomstige architect. Tot slot heeft het panel de praktijkportfolio's bestudeerd. Deze zien er zeer goed uit, de kwaliteit is minstens dat wat verwacht mag worden van een beginnend architect. Alle portfolio's zijn voorzien van een degelijk verslag van de praktijkmentor. De portfolio's zijn grondig, relevant en interessant.

De beoordeling van de verschillende afstudeerwerken is over het algemeen in lijn met hoe het panel ze beoordeeld zou hebben, aan de hand van de afstudeercriteria van de opleiding.

Het panel heeft gesproken met alumni en mensen uit het werkveld. Zij zijn positief over de mate waarin studenten aan het eind van hun studie de competenties hebben ontwikkeld. Dit wordt bevestigd in enquêtes die de opleiding de laatste jaren heeft gehouden onder alumni en werkgevers.

Overwegingen en conclusie

Het panel stelt vast dat de opleiding beschikt over een degelijk systeem van toetsing. Toetsen sluiten aan op de werkvormen en zijn geschikt om vast te stellen of een student beschikt over de benodigde competenties. Een punt van aandacht is de wisselende mate waarin docenten feedback geven. De borgingsmechanismen die de opleiding hanteert om de kwaliteit van de toetsing te waarborgen zijn goed, wat onder andere blijkt uit de vele aandacht voor intersubjectiviteit in de beoordeling. Daarnaast neemt de examencommissie de steekproeven van toetsen die af worden genomen en stelt ze de examinatoren aan.

De afstudeerprojecten die de studenten maken zijn over de volle lijn voldoende. Meer aandacht mag gegeven worden aan de eindproducten (zoals de maquettes en panelen) en aan de mate waarin studenten methodisch werken.

De huidige opzet van de position papers vindt het panel niet sterk, de reflectie op de beroepspraktijk zou sterker en concreter worden wanneer de student zijn of haar eigen afstudeerproject daarbij betreft. De praktijkportfolio's vindt het panel erg sterk. De projecten waar studenten mee afstuderen zijn nuttig en relevant voor de beroepspraktijk.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
1 Beoogde eindkwalificaties	Goed
2 Onderwijsleeromgeving	Goed
3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende

Overwegingen en conclusie

De beslisregels van de NVAO zijn als volgt:

Weging van de oordelen op de drie standaarden op basis van de motivering bij de standaarden en volgens de beslisregels van NVAO:

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een 'onvoldoende' bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien tenminste twee standaarden als goed worden beoordeeld, waaronder in elk geval in standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien tenminste twee standaarden als excellent worden beoordeeld, waaronder in elk geval in standaard 3.

Het visitatiepanel beoordeelt op basis van deze beslisregels de kwaliteit van de bestaande hbo-masteropleiding Architectuur van Hanzehogeschool Groningen als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

Standaard 1

- Wat betreft de keuzes die de opleiding maakt betreffende haar toekomst, doet het panel de aanbeveling om, welke keuze ook gemaakt wordt, in ieder geval aandacht te schenken aan strategisch denken. Ook wanneer er geen apart keuzeprofiel komt waarin dit centraal staat, moet een architect in steeds sterkere mate in staat zijn om strategisch te ontwerpen. Het zou daarom goed zijn als strategisch ontwerpen tot de vaste onderdelen van de ontwerpende competenties zou behoren. Dit zou tevens de keuze over een al of niet apart keuzeprofiel kunnen vereenvoudigen.

Standaard 2

- De opleiding kan meer uitdragen wat ze doet op het gebied van kennisontwikkeling en hoe ze bijdragen aan de beschikbare Body of Knowledge and Skills. Het meer systematisch trainen van studenten op het gebied van methodisch ontwerpen en onderzoeken kan leiden tot verdere kennisontwikkeling op de (maatschappelijke) thema's waarop de opleiding inzet.
- De opleiding kan meer gebruik maken van haar gebouw. In ieder geval zou een uitbreiding met een maquettekamer, waar studenten gezamenlijk kunnen werken en interactie met elkaar kunnen hebben, een nuttige aanvulling zijn. Daarnaast kan het gebouw meer gebruikt worden als podium, om de binnen de opleiding ontwikkelde kennis te etaleren, en om studenten te enthousiasmeren.

Standaard 3

- De opleiding kan consequenter zijn in de mate waarin feedback gegeven wordt aan studenten in beoordelingen. In sommige gevallen gebeurt dit grondig en duidelijk, maar er zijn ook gevallen waarin nauwelijks feedback gegeven wordt. Dat laatste zou moeten verbeteren. Zeker in het geval van het afstudeerproject zou een verbeterd beoordelingsformulier daar ook aan bij kunnen dragen.
- De output van het afstudeerwerk kan beter en professioneler worden vormgegeven. Daarnaast kan meer aandacht besteed worden aan methodisch werken in het afstudeerproject. Het strekt tot aanbeveling om de paper positionering te koppelen aan het afstudeerproject.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding

Competenties (ingevoerd per 1 september 2007)

Vermogen tot architectonische ontwerpen

1. **Pakt een ontwerpvragestuk op een professionele en methodische wijze aan.**
 - 1.1. Overziet het ontwerpproces en de methoden en instrumenten die hem ter beschikking staan om dit proces te sturen.
 - 1.1.1. maakt gebruik van een architectonische ontwerpmethodode;
 - 1.1.2. herkent kritische fases in een ontwerpproces en beheerst de middelen om hier succesvol doorheen te komen.
 - 1.2. Verwerkt op consistente wijze informatie in zijn ontwerpen en lost de zich daarbij aandienende en doorgrondde problemen ontwerpend op.
 - 1.3. Maakt bij het ontwerpen van locatie, gebouw en interieur op adequate wijze gebruik van de architectonische (ontwerp)principes en van architectonisch inzicht.
 - 1.3.1. maakt bij het ontwerpen gebruik van architectonische ordeningsprincipes in vlak en ruimte.
 - 1.4. Ontwerpt en detailleert een ontwerp door de verschillende schaalniveaus heen en zorgt voor eenheid over de diverse schaalniveaus.
 - 1.5. Gebruikt zijn ruimtelijk inzicht om ontwerpen driedimensionaal uit te werken en om de effectiviteit (noodzaak/relevantie) van ingrepen te beoordelen.
 - 1.6. Creëert gedurende het ontwerpproces een toenemende kwaliteit (artistiek en ambachtelijk) in deeloplossingen en het totale ontwerp.
 - 1.7. Brengt in zijn ontwerp(proces) gelaagdheid aan door in een iteratief proces formele en informele eisen met elkaar in verband te brengen.
2. **Maakt zich de opdracht en het programma van eisen eigen door analyse en onderzoek.**
 - 2.1. Ontleedt de opdracht en het programma van eisen in de samenstellende deelelementen, onderzoekt deze zowel in de breedte als in de diepte en legt de resultaten op adequate wijze vast. Aspecten die onderzocht (kunnen) worden zijn:
 - 2.1.1. programma van eisen, gebruikseisen, wensen van de opdrachtgever;
 - 2.1.2. eigen fascinaties, inspiraties en analogieën;
 - 2.1.3. architectonische precedenten, de culturele waarde van bestaande gebouwen;
 - 2.1.4. esthetiek;
 - 2.1.5. stedenbouwkundige en landschappelijke omgeving, gebruik van ruimte;
 - 2.1.6. constructieve en bouwtechnische eisen, materialisatie;
 - 2.1.7. energiegebruik en gezondheidsaspecten;
 - 2.1.8. bouwomgeving, bouwvoorschriften, bouwregelgeving;
 - 2.1.9. indicaties rond bouwkosten en begrotingen;
 - 2.1.10. te inventariseren en te verzamelen materiaal.
 - 2.2. Ontwikkelt voorafgaand aan een ruimtelijke interventie een aan de locatie ontleende visie.
 - 2.2.1. noteert schematisch de structuren en ordeningsprincipes van de (stedelijke en/of landschappelijke) context;
 - 2.2.2. analyseert de niet-fysieke informatie van een (urbane en/of landschappelijke) context: het gebruik van de ruimte, de geschiedenis en de verhalen van de plek en de betekenis(sen) van de plek.
 - 2.3. Stelt n.a.v. het onderzoek (de visie op) de ontwerppoging vast en verwoordt en beargumenteert deze.
 - 2.3.1. stelt een lijst op met uitgangspunten en architectonische doelen en benoemt vervolgonderzoek(en).
 - 2.4. Stelt (indien relevant) een programma van eisen (of mogelijkheden) op, c.q. definieert een programma van eisen.

3. **Legt in een concept/schetsontwerp de basis voor een integrale oplossing van de ontwerpogpave.**
 - 3.1. Geeft in het concept/schetsontwerp een beargumenteerde indicatie van de voor het ontwerp (relevante) planonderdelen. Deze planonderdelen kunnen zijn:
 - 3.1.1. de ruimtelijke ordenings- en organisatieprincipes;
 - 3.1.2. esthetische aspecten;
 - 3.1.3. ontwerp in relatie tot de fysieke en niet-fysieke omgeving;
 - 3.1.4. de constructieve principes;
 - 3.1.5. de materialisering, rekening houdend met de visuele en tactiele werking;
 - 3.1.6. de bouwfysische en installatietechnische ontwerpprincipes en mogelijkheden;
 - 3.1.7. de mogelijkheden en beperkingen van het concept/schetsontwerp.
 - 3.2. Geeft aan op welke (ruimtelijke/maatschappelijke) context het schetsontwerp reageert en beargumenteert deze keuze(s).
4. **Werkt het concept/schetsontwerp in een iteratief proces uit tot een integraal en definitief gebouwontwerp.**
 - 4.1. Geeft in het ontwerp op adequate wijze antwoord op de gestelde opgave.
 - 4.1.1. verwerkt zowel de formele eisen als de informele eisen;
 - 4.1.2. voldoet aan de functionele eisen.
 - 4.2. Zorgt voor ruimtelijke kwaliteit en eenheid in het ontwerp door consciëntieus gebruik van architectonische oplossingen en middelen (consistent doorontwerpen).
 - 4.2.1. verwerkt relevante (architectonische) precedentes;
 - 4.2.2. integreert de ruimtelijke beleving in het ontwerp (plattegrond, routing, lichtinval, kleur, etc.);
 - 4.2.3. integreert vorm en esthetiek;
 - 4.2.4. brengt de uitgangspunten van het ontwerp in detaillering en materialisering tot uitdrukking.
 - 4.3. Ontwerpt met bewustzijn van maat, schaal en karakter van de omgeving.
 - 4.3.1. reageert op de fysieke context vanuit zowel de basisvocabulary elementen als de ruimtelijke structuren
 - 4.3.2. geeft de relatie tussen architectuur en landschap betekenis
 - 4.4. geeft in het ontwerp op adequate wijze antwoord op alle (bouw)technische vereisten. Deze vereisten betreffen:
 - 4.4.1. constructie (constructieve systemen);
 - 4.4.2. materiaalgebruik (zowel voor constructie als afwerking en rekening houdend met milieuaspecten en hergebruik);
 - 4.4.3. bouwfysica (installaties en technische systemen voor comfort en bescherming tegen weersomstandigheden zijn architectonisch geïntegreerd);
 - 4.4.4. toegankelijkheid (in het bijzonder voor individuen met verschillende fysieke mogelijkheden);
 - 4.4.5. regelgeving, bouwvoorschriften en voorwaarden voor een veilig gebouw.
 - 4.5. Voldoet in het ontwerp aan financiële eisen en mogelijkheden.
5. **Voert de regie over de bouwvoorbereiding en uitvoering.**
 - 5.1. Stelt (in teamverband) een plan van uitvoering op, waarin alle uitvoeringsvereisten zijn verwerkt, dat wil zeggen:
 - 5.1.1. uitvoeringsaanwijzingen en uitvoeringsbegeleidingen m.b.t. constructie, bouwfysica, installaties, materiaalgebruik en voorschriften en procedures die een rol spelen bij het vertalen van ontwerpen in bouwwerken;
 - 5.1.2. het grotere geheel van plannings;
 - 5.1.3. de voorschriften voor veiligheid en duurzaamheid;
 - 5.1.4. de begrotingen en kostenbeheersingmaatregelen.
 - 5.2. Voert de regie over de uitvoering; stuurt aan, begeleidt en voert (deel)werkzaamheden deels zelf uit.
 - 5.2.1. integreert aanpassingen ten aanzien van de uitvoering, levering en beschikbaarheid van materiaal en materieel in het proces;
 - 5.2.2. behoudt in bezuinigingsrondes de essentie van het ontwerp en verwerkt kostenbesparing in het ontwerp;

- 5.2.3. controleert de tekeningen;
- 5.2.4. voert directie over en controleert de uitvoering.

Omgevingsgerichtheid

- 6. **Is zich bewust van de maatschappelijke (sociale, economische, culturele en politieke) context van de architectuurpraktijk.**
 - 6.1. Handelt in overeenstemming met verschillende maatschappelijke belangen.
 - 6.2. Vertaalt maatschappelijke kwesties naar ruimtelijke opgaven.
 - 6.3. Onderkent zijn eigen sociaal-maatschappelijke overtuigingen;
 - 6.4. Onderkent het normatieve karakter van de opdracht en de opgave.
 - 6.5. Maakt onderscheid tussen het gevraagde en het gewenste en brengt deze met elkaar in verband.
- 7. **Ontwerpt met respect voor en inzicht in de mens, de menselijke maat en beleving in relatie tot de gebouwde omgeving.**
 - 7.1. Weet t.a.v. zijn ontwerp(en) en/of deeloplossingen daarbinnen voor wie of wat hij het doet en wat hij wil bereiken of mogelijk maken.
 - 7.2. Beoordeelt het resultaat op maatschappelijke aanvaardbaarheid en menselijke behoeften, overziet implicaties van keuzes en beslissingen ten aanzien van een ontwerp en kan deze verantwoorden.
 - 7.3. Gebruikt zijn inzicht in de diversiteit aan ontwerpende praktijken en repertoires ten aanzien van de relatie mens, maatschappij en ruimte.
 - 7.4. Geeft het proces zodanig vorm dat de inbreng van betrokkenen in het ontwerp is gegarandeerd.
 - 7.5. Handelt met het besef van psychologische aannames van waaruit we de werkelijkheid waarnemen en construeren. Deze aannames komen voort uit overtuigingen, politiek heersende opvattingen en sociaal maatschappelijk heersende opvattingen.

Vermogen tot kritische reflectie en onderzoek.

- 8. **Baseert zijn handelen op zijn kritisch denkvermogen.**
 - 8.1. Stelt duidelijke en nauwkeurige vragen.
 - 8.2. Onderscheidt hoofd- en bijzaken.
 - 8.3. Weegt gegevens en neemt uiteenlopende standpunten in ogenschouw.
 - 8.4. Komt tot gefundeerde conclusies en toetst deze aan relevante criteria en normen.
- 9. **Verricht op methodische wijze (ontwerpgericht) onderzoek.**
 - 9.1. Verzamelt, onderzoekt en analyseert informatie.
 - 9.2. Trekt op basis van de analyses conclusies, c.q. formuleert uitgangspunten en legt deze vast.
 - 9.3. Hanteert voor de ontwerppraktijk relevante onderzoeksmethoden.
 - 9.4. Zet het ruimtelijke vormgevende vermogen in als onderzoeksinstrument.
- 10. **Analyseert en evalueert zijn ontwerpkeuzes, ontwerpresultaten en oeuvre (en die van anderen).**
 - 10.1. Koppelt ontwerpkeuzes en –resultaten terug naar (architectonische) uitgangspunten en projectdoelen, de eigen architectonische visie en naar de (wensen/eisen van de) opdrachtgever en/of samenleving.
 - 10.2. Reflecteert op de eigen ontwerpresultaten en het eigen oeuvre in relatie tot de eigen kwaliteiten en tekortkomingen, de eigen visie en de relatie tussen het eigen werk en dat van anderen.
 - 10.3. Reflecteert over de ontwerpresultaten en het eigen oeuvre in relatie tot een bredere context, zoals:
 - 10.3.1. de grenzen en mogelijkheden van het vak; de betekenis voor zowel de discipline als de beroepspraktijk;
 - 10.3.2. maatschappelijke, culturele en economische ontwikkelingen;
 - 10.3.3. uiteenlopende historische, culturele en maatschappelijke bronnen.
- 11. **Verwerkt kennis en inzichten van de eigen discipline en daaraan gerelateerde vakgebieden in zijn ontwerpen.**
 - 11.1. Toont aan over de vereiste basiskennis te beschikken van en inzicht te hebben in de belangrijkste achtergronden van de architectonische discipline en de bouwtechniek, de beroepsuitoefening en maatschappelijke factoren. Het gaat om kennis van:
 - 11.1.1. de maatschappelijke processen, ontwikkelingen en trends, voor zover die van invloed zijn op het vakgebied van de architectonische vormgeving;

- 11.1.2. de geschiedenis en de theorie van de architectuur en aanverwante kunstvormen, technologische vakken en menswetenschappen;
- 11.1.3. de natuurkundige en technologische vraagstukken die samenhangen met de functie van een bouwwerk als het gaat om het verschaffen van comfort en bescherming tegen weersomstandigheden;
- 11.1.4. de industrieën, organisaties, voorschriften en procedures die een rol spelen bij het vertalen van ontwerpen in bouwwerken en het inpassen van plannen in de planologie;
- 11.1.5. stedenbouwkunde, planologie en daarbij gebruikte technieken;
- 11.1.6. passende kennis van de beeldende kunsten, voor zover deze van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van de architectonische vormgeving.
- 11.2. Past opgedane inzichten en kennis in de praktijk toe en verantwoordt deze.
- 11.3. Werkt zich snel in nieuwe onderwerpen/kennisgebieden in.
- 11.4. Integreert nieuwe kennis in bestaande kennis.
- 11.5. Is in staat tot originaliteit (nieuwe combinaties) en innovatie in de toepassing van kennis en inzichten.
- 12. **Verwerkt kennis en inzichten tot (een) visie(s).**
 - 12.1. Formuleert en beargumenteert vakinhoudelijke oordelen.

Communicatie

- 13. **Communiqueert op adequate wijze (in beeld, geschrift en mondeling) over zijn werk(wijze), onderzoek- en/of en ontwerpproject aan een divers publiek.**
 - 13.1 Spreekt, luistert en schrijft effectief.
 - 13.1.1. Maakt boodschappen, ideeën en meningen aan anderen duidelijk.
 - 13.1.2. Maakt gebruik van duidelijke taal en non-verbale communicatie.
 - 13.1.3. Pikt belangrijke informatie uit mededelingen op.
 - 13.1.4. Vraagt door en gaat in op reacties.
 - 13.1.5. Schrijft helder en begrijpelijk.
 - 13.1.6. Hanteert een duidelijke structuur in geschreven teksten.
 - 13.2. Gebruikt de juiste media voor presentaties om in elke fase van het ontwerpproces te kunnen communiceren.
 - 13.1.1. werkt met vrije tekenvaardigheden en samenhangende visualisatietechnieken.
 - 13.1.2. presenteert zijn ontwerp door middel van ruimtelijke modellen en maquettes.
 - 13.1.3. maakt voor de presentaties adequaat gebruik van computertechnologie zoals CAD en PowerPoint.
 - 13.1.4. weet in de realiseringsfase met de juiste technische tekeningen en teksten de specificaties van het voorgestelde ontwerp vast te leggen.
 - 13.3. Geeft - in beeld, geschrift en mondeling - de kwaliteit van een ontwerp aan voor verschillende publieksgroepen en geeft inzicht in de werkwijze.
 - 13.4. Maakt de opdrachtgever deelgenoot van het ontwerpproces:
 - 13.3.1. gaat constructief om met opmerkingen van de opdrachtgever en betrokkenen in het ontwerpproces.
 - 13.3.2. communiceert over zijn intuïtieve besluiten, waarin eigen voorkeuren, fascinaties en dromen besloten liggen.
 - 13.5. Gaat constructief om met het geven en ontvangen van kritiek.

Persoonlijk- professionele vermogens

14. **Heeft de regie over het (eigen) werk- en ontwerproces.**
 - 14.1. Werkt projectmatig en planmatig, houdt rekening met de duur van procedures en andere externe processen.
 - 14.2. Overziet en organiseert (eigen) werkprocessen.
 - 14.3. Werkt vanuit een architectonisch kwaliteitsbewustzijn: weet welke taken uitgevoerd moeten worden, aan welke criteria deze moeten voldoen en neemt de verantwoordelijkheid voor de meting hiervan.
 - 14.4. Handelt gestructureerd in een complexe context
15. **Ontwikkelt zich persoonlijk en vakinhoudelijk.**
 - 15.1. Stelt het eigen werk en gedrag consistent bij door middel van zelfreflectie en inzicht in eigen sterkten en zwaktes.
 - 15.2. Verwerft nieuwe kennis, inzichten en vaardigheden.
 - 15.3. Werkt vanuit een nieuwsgierige, onderzoekende grondhouding en neemt geen genoegen met het vanzelfsprekende.
 - 15.4. Handelt met overtuiging.
 - 15.5. Is productief, toont inzet en is doortastend.
 - 15.6. Ontwikkelt zijn persoonlijke architectonische visie.
16. **Werkt effectief samen in ontwerpprojecten waarin diverse belanghebbenden en disciplines zijn betrokken.**
 - 16.1. Neemt deel aan interdisciplinaire samenwerkingsprojecten en neemt daarin indien nodig de leiding.
 - 16.2. Is doelgericht en respectvol naar de verschillende betrokkenen en ten opzichte van zijn eigen rol, realiseert zijn doelen in afstemming met anderen.
 - 16.2.1. handelt met gevoel voor intermenselijke verhoudingen;
 - 16.2.2. handelt met sociale vaardigheden zodat samenwerking met diverse betrokken professionals constructief verloopt.
 - 16.3. Begeleidt in diverse fasen van het ontwerp/bouwproces, geeft richting aan ontwerp/bouwteams.
17. **Handelt naar de organisatorische inzichten en architectonische visie van het bureau.**
 - 17.1. Handelt verantwoord op basis van zijn inzichten in tactische, strategische en organisatorische aspecten van bedrijfsvoering en besluitvorming.
 - 17.2. Handelt in overeenstemming met de architectonische visie/opvattingen/ambitie van het bureau.
 - 17.3. Onderhandelt met opdrachtgevers en andere belanghebbenden over organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten.
 - 17.4. Creëert een vruchtbare balans tussen inhoudelijke ontwikkeling en de bedrijfscontinuïteit.
 - 17.4.1. gaat contacten aan die relevant zijn voor zijn netwerk en onderhoudt dit netwerk.
18. **Handelt naar de professionele verantwoordelijkheden die het beroep met zich mee brengt;**
 - 18.1. Verhoudt zich vanuit zijn professie op een juiste wijze tot rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer.
 - 18.2. Handelt professioneel in een omgeving van onzekerheid.
 - 18.3. Handelt naar de formele verantwoordelijkheden en belangen in het ontwerp- en uitvoeringsproces.
 - 18.3.1. past de juiste procedures en bouwregelgeving en besluitvormingen toe;
 - 18.3.2. handelt in de maatschappelijke en bestuurlijke omgeving volgens de juiste procedures en processen van besluitvorming.
 - 18.4. Adviseert en vertegenwoordigt de opdrachtgever gedurende het ontwerp- en realisatietraject.
 - 18.5. Opereert vanuit een met de beroepscode en -dilemma's samenhangende ethische visie.
 - 18.6. Weet zijn beroep zowel vanuit historisch als contemporair perspectief en zowel vanuit disciplinair als vanuit maatschappelijk perspectief te plaatsen.
 - 18.7. Voldoet binnen de door begrotingsfactoren vastgestelde grenzen aan de eisen/wensen van de gebruikers van het betrokken gebouw.
 - 18.7.1. maakt als onderdeel van het ontwerpproces een inschatting en beoordeling van de kosten van het bouwwerk;
 - 18.7.2. integreert en bewaakt begrotingen en ramingen in relatie tot programma, architectonische doelen en bouwmethodiek.

Competenties (in te voeren per 1 september 2014)

Ontwerpen

Vervaardigt zelfstandig en op professionele en methodische wijze duurzame en beargumenteerde architectonische concepten en ontwerpen die voldoen aan esthetische, technische en functionele eisen.

1. Formuleert uitgangspunten, een ruimtelijke probleemstelling of visie op basis van een opgave, onderzoek of programma
2. Vertaalt en verbeeldt uitgangspunten en randvoorwaarden in een ruimtelijk concept of dragend idee (richtinggevend thema)
3. Past ontwerpmethoden en technieken toe en hanteert passend ontwerpinstrumentarium, met inzet van vakkennis
4. Werkt op een iteratieve wijze, schakelend tussen verschillende ontwerpdomeinen, schaalniveaus en (deel)oplossingen
5. Integreert diverse eisen (formeel en informeel, functioneel en technisch) tot een consistent en coherent ontwerp

Onderzoeken en analyseren

Toont een open-kritische, analytische en onderzoekende denk en werkwijze en verricht op methodische wijze ontwerpend onderzoek

6. Selecteert de beschikbare e/o zelf verworven informatie door juiste en relevante vragen te stellen
7. Definieert een goede onderzoek- of ontwerp vraag op basis van analyse en interpretatie
8. Kiest op basis van aanwezige theoretische kennis geschikte methodes en bronnen voor het (ontwerpgericht) onderzoek
9. Interpreteert de gebruikte onderzoeksmiddelen, -methoden, en de onderzoeksresultaten
10. Reflecteert op het (eigen) onderzoek en de relevantie daarvan voor discipline of maatschappij

Omgevingsgericht zijn

Legt relatie tussen zijn beroepsuitoefening en de maatschappelijke (sociale, economische, culturele en politieke) context; ontwerpt met respect voor de ruimtelijke context en met inzicht in de maatschappelijke condities, duurzaamheidsprincipes en de menselijke maat en beleving

11. Demonstreert een open, extern gerichte houding, weet wat er maatschappelijk speelt en vertaalt maatschappelijke thema's naar ruimtelijke opgaven
12. Benoemt maatschappelijke verantwoordelijkheden en ontwikkelingen in samenhang met en verweven in het ontwerp.
13. Beschikt over passende kennis en vaardigheden voor zorgvuldige ontwerpinterventies op verschillende schaalniveaus
14. Ontwerpt met respect voor en inzicht in de mens, de menselijke maat en beleving in relatie tot de gebouwde omgeving
15. Handelt in alle professionele situaties in overeenstemming met maatschappelijke belangen, duurzaamheidsprincipes en waarden en normen die behoren bij de professionele rol.

Communiceren

Communiqueert op adequate wijze -zowel tussentijds en na afloop en zowel beeldend, schriftelijk als mondeling- over zijn werk(wijze) onderzoek en/of ontwerpproject aan een divers publiek

16. Overziet en beheerst de noodzakelijke (beeldende) presentatie- en communicatietechnieken en zet deze optimaal en creatief in;
17. Communiqueert doelgericht, effectief en overtuigend, rekening houdend met de doelgroep en het doel van de presentatie;
18. Demonstreert in de interactie met anderen inlevingsvermogen, zoekt aansluiting bij de behoeften/belevingswereld van verschillende doelgroepen
19. Demonstreert een persoonlijke manier van communiceren en presenteren, maakt passend gebruik van conventies en normen en durft te experimenteren

Professionaliseren

Handelt vanuit een intrinsieke behoefte om de vak- en professionele kennis, het persoonlijk functioneren, de eigen beroepsuitoefening en de eigen discipline voortdurend te verbeteren en te ontwikkelen.

20. Leert van ervaringen en weet het geleerde toe te passen in nieuwe situaties, ontwikkelt zich persoonlijk en vakinhoudelijk
21. Zet vak- en repertoire kennis adequaat in, zo mogelijk vindingrijk en innovatief
22. Actualiseert en vernieuwt continu de (eigen) vakkennis, vanuit nieuwsgierigheid en gedrevenheid
23. Heeft oog voor / relevante kennis van aanverwante disciplines, stromingen en wetenschappen voor zover van invloed op het vakgebied
24. Handelt naar de professionele en maatschappelijke verantwoordelijkheden die het beroep met zich meebrengt

Organiseren en samenwerken

Overziet het (eigen) proces van bedenken en uitvoeren van ontwerpprojecten, kan hieraan leiding geven en effectief samenwerken met betrokken (disciplines, personen), rekening houdend met hun belangen en behoeften

25. Neemt zelfstandig de verantwoordelijkheid voor het werkproces en de daarin te onderscheiden fasen en aspecten.
26. Plant zelfstandig en realistisch projecten in (of delen daarvan), met betrekking tot inhoud, tijd en financiën.
27. Komt op effectieve wijzen tot resultaten, alleen en/of met directe collega's en/of met externen (andere belanghebbenden of professionals)
28. Structureert, coördineert en controleert zelfstandig de voortgang en kwaliteit van werkzaamheden (zowel eigen en die van anderen) en projecten en stuurt waar nodig bij;
29. Anticipeert op knelpunten, onverwachte omstandigheden of werkzaamheden en schakelt tussen verschillende werkzaamheden/projecten
30. Toont zich bewust van de eigen rol en de rol en belangen van anderen in een samenwerking

Reflecteren en positioneren

Beschikt over (de aanzet tot) een authentieke en kwaliteitsbewuste visie op zijn functioneren als architect, mede gebaseerd op reflectie van het eigen werk, dat van anderen en de actuele beroepspraktijk

31. Beschikt over een passend referentiekader -frame of reference- van (de geschiedenis en actualiteit van) architectuur en aanverwante kunstvormen
32. Toont in diverse beroepsproducten inzicht in de architectonische discipline, het architectenberoep en de rol van een architect in proces en maatschappij
33. Verwerkt kennis en inzichten ten aanzien van de rol van de architect tot (een) visie(s), ontwikkelt een eigen beroepsidentiteit
34. Reflecteert op eigen ontwikkeling, productie, positionering en rol beroepspraktijk

Realiseren

Overziet hoe een architectonisch ontwerp, in samenwerking met anderen adequaat (technisch, financieel, juridisch) wordt voorbereid voor de bouw, adviseert de opdrachtgever hierover en stuurt de uitvoering adequaat aan en/of begeleidt deze.

Bouw voorbereiden:

35. Werkt zelfstandig aan de realisatie technische uitwerking van het definitief ontwerp
36. Adviseert zelfstandig over realisatie technische specificatie;
37. Benoemt welke procesdocumenten en/of vergunningen voorafgaand aan de realisatie van het ontwerp nodig zijn en hoe deze opgezet gehanteerd en/of aangevraagd moeten worden en past dit zelfstandig toe
38. Demonstreert ervaring met realisatiekosten en begrotingsmethodieken om de haalbaarheid van het ontwerp en/of ruimtelijk advies tijdens alle fasen te onderbouwen en adviseert de opdrachtgever hierover
39. Demonstreert ervaring met de wijzen van contracteren en aanbesteden, inclusief betreffende wet- en regelgeving, en adviseert de opdrachtgever hierover

Uitvoering en begeleiding:

40. Werkt zelfstandig aan en/of begeleidt de uitwerking van het ontwerp en/of ruimtelijk advies met betrekking tot de voorbereiding van technische facetten, en de realisatie facetten in relatie tot het geheel van het ontwerp
41. Verricht zelfstandig en/of begeleidt de esthetische controle t.a.v. de gedetailleerde uitwerking van technische facetten in relatie tot het geheel van het ontwerp
42. Toont aan over de juiste en adequate kennis te beschikken m.b.t. de directievoering en de daarmee samenhangende verantwoordelijkheden

Ondernemen

Ziet en creëert kansen, toont initiatief om deze om te zetten in concrete mogelijkheden en activiteiten, gericht op een duurzame eigen beroepsuitoefening c.q. onderneming;

43. Toont binnen de eigen werkzaamheden c.q. bedrijf-/werksituatie ondernemend gedrag; initiatief, durf, overtuigingskracht en doorzettingsvermogen
44. Signaleert kansen en zet deze om in concrete activiteiten en of projecten
45. Onderzoekt en interpreteert vragen van stakeholders, vertaalt deze naar mogelijkheden en adviseert op basis van (haalbaarheids)onderzoeken
46. Verwerft opdrachten of draagt daaraan bij door relevante netwerken te ontwikkelen en onderhouden

Weet welke zakelijke overeenkomsten relevant zijn binnen een ontwerpende praktijk en hoe deze aangegaan en vastgelegd worden

Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma

Jr	Ontwerponderwijs (At, AOL, OL, WS)	Ec	Theorieonderwijs (Col)	Ec	Laboratoria algemene vaardigheden (LAV)	Ec	Beroepservaring	Ec		
1.	At. 01 Idee & ruimte (incl. AOL Beeldend Onderzoek)	04	Col 01/02 Geschiedenis ASL	02	LAV 1 Academisch leren	01	Praktijkdeel Praktijkoriëntatie Po-1 Prof. ontw.	28	60	
	At. 02 Ruimte & concept	04	Col 03 Ontwerp en idee 1	01	LAV 2 Visuele comm.	02		01		
	At. 03 Context (incl. AOL Stedenbk. analyse)	03	Col 04 Ontwerpmethodiek	01	LAV 3 Schrift. comm. 1	01		01		
	At. 04 Object (Incl. AOL Architect. detailleren)	05	Col 05 Ontwerppraktijken		LAV 4 Excursie(voorb.)					
	OL 01 Gebouwanalyse	01								
	OL 02 Basis onderz. vh.	01								
	OL 03 Ontwerp+ onderzoek	01								
	WS 01 Workshops 1 ^e jr	20								
					05			05		30
2.	At. 05 Gebouw & gebruik (Gebouw en programma)	04	Col 06 Landschap/meervoud (Ontwerpstrategie)	01	LAV 5 Communicatie 2	02	Praktijkdeel	30	60	
	At. 06 Gebouw & techniek (Gebouw en detail)	04	Col 07 Architectuur/landschap (Duurzaamheid)	01	LAV 6 Architect. reflectie	01				
	At. 07 Context, onderzoek	03	Col 08 Bestuurskunde (Bouwrecht)	01	Po-2 Professionele ontw.					
	At. 08 Context, ontwerp	05	Col 09 Ontwerp en idee 2 (Geschiedenis ASL 2)	01						
	OL 04 Typologie/repertoire	01								
	OL 05 Gebouw/omgeving 1	01								
	OL 06 Plananalyse	02								
	WS 02 Workshops 2 ^e jr	21	Col 10 Ontwerp, mens & mij	05						
						04				30

3.	At. 09 Gebouw & gebruik (Gebouw en programma)	04	Col 11 Landschap/meervoud (Ontwerpstrategie)	01	LAV 7 Communicatie 3	02	Praktijkdeel	30	
	At. 10 Gebouw & techniek (Gebouw en detail)	04	Col 12 Architectuur/landschap (Duurzaamheid)	01	LAV 8 Ondernemen LAV 9 Excursie (voorb.)	01			
	At. 11 Context, onderzoek	03	Col 13 Bestuurskunde (Bouwrecht)	01	Po-3 Professionele ontw.	01			
	At. 12 Context, ontwerp	05	Col 14 Ontwerp en idee 2 (Geschiedenis ASL 2)	01					
	OL 07 Gebouw/omgeving 2	01	Col 15 Ontwerppraktijken	01					
	OL 08 Ontwerp en tijd	01							
WS 03 Workshops 3 ^e jr	02								
		20		05		05		30	60
4.	Afstudeerproject	25	Col 16 Positiebepaling (paper)	03	PO-4 Professionele ontw.	01	Praktijkdeel	30	
		25	Col 17 Ontwerppraktijken	01					

Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

De heer dr. ir. E.M.C.J. Quanjel, voorzitter

De heer Quanjel is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van architectuur. Hij is werkzaam als lector Innovatie Bouwproces & Techniek aan de Academie Bouw & Infra bij Avans Hogeschool, waar hij mede-initiator en ontwikkelaar is van Afstudeer Ateliers in samenwerking met het werkveld. Hij was tot en met 2013 programmaregisseur van het Programma Bouwen met Groen en Glas bij het Productschap Tuinbouw en senior adviseur voor het Programma Knooppunt Bouwen met Groen. De heer Quanjel heeft vele publicaties, in onder andere vakbladen als TVVL-Magazine en BladNA, op zijn naam staan. Voor deze visitatie heeft de heer Quanjel onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2005 – 2013 PhD-research Collaborative Design Support - Technische Universiteit Eindhoven
1999 post hbo-opleiding Management voor Technici - Fontys Hogescholen
1984 – 1989 Architectuur - TU-Delft
1979 – 1983 HTS Bouwkunde - Heerlen

Werkervaring:

2012 – heden Lector Innovatie Bouwproces & Techniek – Academie Bouw & Infra - Avans Hogeschool
2010 – 2013 Programmaregisseur – Programma Bouwen met Groen en Glas - Productschap Tuinbouw
Senior Adviseur Programma Knooppunt Bouwen met Groen
2007 – 2009 Senior-Architect - Atelier PRO / Ziekenhuis Meander Amersfoort
Masterplan NRP Norwich UK
2005 – 2013 Gastdocent Architectural Design Management Systems - Technische Universiteit Eindhoven
Onderzoeker - Technische Universiteit Eindhoven – TNO / Europees 6^e kader onderzoek EURACTIVE ROOFer
2001 – 2008 Directeur-eigenaar - Emile Quanjel Architect
2000 – 2003 Onderzoeker Onderzoek Integraal Ontwerpen - TVVL, TUD, BNA
1991 – 2000 Project-Architect - Broek Bakema Architecten - Rotterdam
1989 – 1990 Architect - Architecten Aan de Maas – Rotterdam, Maastricht

Overig:

2010 – 2012 Commissie Masterplan Zonne-energie - Agentschap.nl
2004 B.J. Maxprijs 2004 (Onderzoek Integraal Ontwerpen) – TVVL
2002 – 2005 Bestuur Lions-club Delft
2000 – 2005 Lid NEN-Commissie Natuurlijk licht en Kunstlicht / NEN Delft
2001 IFD Demonstratie-status onderzoekproject DuflexProNnovatie

Publicaties 2009-heden (meer op aanvraag):

- Collaborative Design Support – workshops to stimulate interaction and knowledge exchange; proefontwerp – phd research; Emile Quanjel, TU/e 2013, isbn 978-94-6191-563-4
- Diverse publicaties in vakbladen en oa. TVVL-Magazine en BladNA (2001-heden)
- Quanjel, E.M.C.J., Otter, A.F.H.J. den, Zeiler, W. (2010). Collaborative Design Workshops: evolution of a Workshop Method. In: International Symposium CIB-W102 2010 Manchester, May 11-14, 2010, Manchester UK * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W., Otter, A.F.H.J. den (2010). Collaborative Design Workshops: explanation of an Analysing Model for knowledge exchange. In: International Symposium CIB-W069 2010 Manchester, May 11-14, 2010, Manchester UK * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W. (2010). Collaborative Active Roof Design. In: International Design Conference – Design 2010, M ay 17-20, 2010, Dubrovnik, Croatia

- Quanjel, E.M.C.J., Otter, A.F.H.J. den, Zeiler, W. (2009). Workshops as practicum's to improve integration and knowledge exchange in collaborative design In: Future Trends in Architectural Management, International Symposium CIB -W096 2009 Taiwan, November 02-03, 2009, Tainan Taiwan * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W. (2009). Workshops 2005-2008 for the Dutch Building Industry: Collaborative Engineering In: International Conference on Engineering Design, ICED'09, 24-27 August 2009, Standford University, Standford, CA, USA. * Wetensch. publ. refereed (Congresbijdrage)
- Quanjel, E.M.C.J., Zeiler, W., Borsboom, W.A. (2009). Workshops for Integral Design of Innovative Roofs In: International Conference SASBE 2009

De heer ir. J.R. Kikkert

De heer Kikkert is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van architectuur en vanwege zijn inzicht in de internationale ontwikkelingen in dit werkveld. De heer Kikkert is eigenaar van Architectenbureau K2 en is tutor bij Academie van Bouwkunst Amsterdam en ArtEZ Academie van Bouwkunst Arnhem. Daarnaast heeft hij diverse nationale en internationale gastdocent- en adviseurschappen vervuld. De heer Kikkert is lid van de adviesraad van de John Lautner Foundation in Los Angeles, waar hij tevens onderzoek doet naar het werk van deze Amerikaanse architect. Een publicatie hierover is in voorbereiding. Ook doet hij onderzoek naar vooraanstaande architectuurtendensen. De heer Kikkert heeft diverse prijzen en publicaties op zijn naam staan, daarnaast neemt hij regelmatig deel aan beurzen en tentoonstellingen. Voor deze visitatie heeft de heer Kikkert onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1994 – 1996 Berlage Institute Amsterdam
 1982 – 1989 Architectuur - Technische Universiteit Delft, Bouwkunde

Werkervaring:

1996 – heden Eigenaar - Architectenbureau K2
 1995 Designer - Architectuurstudio Herman Hertzberger
 1991 – 1994 Architect - de Architecten Cie.
 1990 – 1991 Architectenbureau Hans Kuiper
 1989 – 1990 1^e luitenant Landmacht - Ministerie van Defensie

Docent en adviseurschappen:

2013 Gastdocent - Umeå School of Architecture, Zweden
 2011 Gastdocent - Northern Michigan University, Amerika
 2009 Gastdocent - Mackintosh School of Architecture, University of Glasgow, Engeland
 2009 Gastdocent - Queens University Belfast, Ierland
 2009 Gastdocent - Münster School of Architecture, Duitsland
 2009 Gastdocent - Fontys School for Architecture and Planning
 2005 – 2006 Gastcriticus - Technische Universiteit Delft en Technische Universiteit Eindhoven
 2004 Selectiecommissie Archiprix, inzending Academie van Bouwkunst Arnhem
 2001 – 2002 Gastdocent - La Tourette, Eveux-sur-l'Arbresle, Frankrijk voor Hogeschool Utrecht
 1992 – 2000 Gastdocent - Technische Universiteit Delft
 1999 – heden Gastdocent - Academie van Bouwkunst Amsterdam
 1999 – heden Gastdocent - ArtEZ Institute of the Arts Arnhem
 1998 en 2009 Gastdocent - Academie van Bouwkunst Tilburg

Overig:

- 2013 – heden Lid - Welstandzorg Noord Holland
2008 Stimuleringssubsidie - Stichting Fonds Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst
- 2007 – heden Lid Adviesraad - John Lautner Foundation, Los Angeles
2007 – 2012 Lid - Commissie voor Welstand en Monumenten Amsterdam
2003 Projectsubsidie Stimuleringsfonds Architectuur

Mevrouw ir. M.C. Marx

Mevrouw Marx is ingezet als panellid vanwege haar domeindeskundigheid op het gebied van architectuur en stedenbouw alsmede vanwege haar onderwijsdeskundigheid door haar ervaring als directeur van de Faculteit van de Academie van Bouwkunst in Maastricht en haar (gast-) docentschappen. Mevrouw Marx is mede-eigenaar van Architectenbureau Marx & Steketee. In het architectuurboek 'Cumulus' zijn het werk en de ideeën van Marx & Steketee architecten beschreven. Zij heeft ervaring als lid van verschillende adviescommissies, projectteams en jury's voor architectuurprijzen. Voor deze visitatie is zij individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

- 1988 Post-academisch; Architecture Intermundium Summersession te Como, Italië
1979 – 1987 Bouwkunde, architectonisch en stedenbouwkundig ontwerpen, Technische Universiteit Eindhoven

Werkervaring:

- 1990 – heden Marx & Steketee architecten
1987 – 1990 architectonisch ontwerper en technisch tekenaar bij diverse architectenbureaus: Jo Coenen, Arets en Van den Bergh, bureau Wintermans en Dirrix van Wylick

Docentschappen:

- 2010 Gastdocent onderzoekseminar TU Eindhoven
2002 – 2006 Faculteitsdirecteur Academie van Bouwkunst Maastricht
1990 – 2002 Onderwijscoördinator en docent Academie van Bouwkunst Tilburg
1991 Gastdocent Technische Universiteit Eindhoven
1990 Gastdocent Academie van Bouwkunst Amsterdam

Diverse functies tot heden:

- 2011 – heden Lid bestuur European
2010 Jury Metropole Stimuleringsprijs 2010 Venlo
2009 Jury Archiprix Nederland
2008 Lid visitatiecommissie masteropleiding Architectuur en Bouwkunst Rotterdam
2008 Lid eindejaarscommissie Academie van Bouwkunst Groningen
2008- heden Lid Welstandzorg Noord Brabant SRE: Boxmeer / Uden / Veghel
2007 Jury Gelderse Prijs voor ruimtelijke kwaliteit
2006 – heden Lid Raad van Cultuur ASMAL Den Haag
2005 Jury BNA prijs - gebouw van het jaar
2004 – 2006 Lid Commissie Architektur- und Städtebaubeirat Trier
2003 Jury nationale architectuurprijs kindergebouwen
2003 Jury stedenbouwkundige ontwerpwedstrijd Clouth-Gelände Keulen
2002 – 2006 Lid Commissie Welstand/Monumenten Sittard en Lid Commissie welstand/Monumenten Maastricht
- 2000 Jury architectuurprijs Gemeente Almere
1999 – 2002 Lid Commissie Welstand/Monumenten Amsterdam
1998 Jury architectuurprijs Gemeente Groningen
1994 – 2001 Lid adviescommissie Stimuleringsfonds voor Architectuur Rotterdam
1991 – 1994 Lid monumentencommissie Gemeente Eindhoven

Projecten Marx & Steketee architecten:

- In ontwikkeling: Studiecentrum Universiteit Utrecht, Academie Beeldende Vorming Amsterdam
2004 – 2009 Monumentaal onderwijsgebouw Universiteit Utrecht: 2008 nominatie Daylight-award, 150 woningen op Steigereiland-Noord – IJburg, Woon-werkensemble aan de Rotte te Rotterdam, Laboratoriumgebouw FMG-UvA, Amsterdam
2000 – 2004 Culturele herbestemming van Grote Kerk Veere
1998 – 2000 Het Klooster te Vught: Welstandsprijs provincie Noord-Brabant
1993 – 1996 Kinderdagverblijf Minoes; architectuurprijs gemeente Eindhoven, peutersoos Terheijden, wijkgebouw Steenwijk

De heer ing. J.A. Nieuwenhuize

De heer Nieuwenhuize is ingezet als studentlid. Hij volgt de hbo-masteropleiding Architectuur aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst van Hogeschool Rotterdam, waar hij betrokken is bij het meedenken, organiseren, deelname studiereizen en workshops. Hij is werkzaam als assistent ontwerper / projectleider bij MAS architectuur in Terneuzen. De heer Nieuwenhuize is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is de heer Nieuwenhuize aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

- 2009 – heden Academie voor Bouwkunst Rotterdam, master Architectuur
2005 – 2009 Hogeschool Rotterdam, HBO bouwkunde (deeltijd), differentiatie 'Architectuur'
1999 – 2002 Markiezaat College, MTS bouwkunde, differentiaties 'Ontwerp' en 'Uitvoering'
1997 – 1999 Hogeschool Zeeland, HTS bouwkunde (niet afgerond)

Werkervaring:

- 2009 – heden MAS architectuur bv, vestiging Terneuzen, assistent ontwerper / projectleider
2002 – 2009 Grontmij Nederland, vestiging Roosendaal, gestart als bouwkundig tekenaar, laatste functie junior adviseur bouwmanagement
1995 – 2002 Aannemersbedrijf Smet Hansweert, weekend- en vakantiekracht in de bouwuitvoering

De heer drs. J.G. Betkó

De heer Betkó is ingezet als NQA-auditor. Als bestuurslid van de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) heeft hij ervaring opgedaan met verschillende aspecten van hogeronderwijsbeleid, waaronder bekostiging, accreditatie, medezeggenschap, studiekeuze en excellentie. Hij is in die hoedanigheid betrokken geweest bij de totstandkoming van het nieuwe accreditatiestelsel. In de beoordelingscommissie "Studiekeuzegesprekken – wat werkt?" heeft hij een subsidie van OCW helpen verdelen onder hogescholen en universiteiten die willen experimenteren met studiekeuzegesprekken. De heer Betkó is ingewerkt in de werkwijze van NQA en heeft ervaring met meerdere visitaties, van bestaande en nieuwe opleidingen, in het hbo en in het wo, en op bachelor- en op masterniveau. In 2010 en 2012 heeft hij deelgenomen aan de training van de NVAO en hij is gecertificeerd secretaris.

Opleiding

- 1999 – 2007 Geschiedenis, Radboud Universiteit

Werkervaring

- 2009 – heden Netherlands Quality Agency: auditor
2008 – 2009 Lid beoordelingscommissies "studiekeuzegesprekken – wat werkt?" (onder begeleiding van SURF)
2007 – 2009 Landelijke Studenten Vakbond: bestuurslid

Publicaties

- 2010 Betkó, Swart, Westerveld e.a., *WHWatisdat?! - Een handleiding voor de Wet op hoger onderwijs voor studenten en medezeggenschappers*, Nijmegen, 2010.
- 2012 Betkó, Westerveld, *Bekostiging op basis van accreditatieoordelen - een beschouwing vanuit de accreditatiepraktijk*, <http://www.scienceguide.nl/201201/perverse-prikkels-retoriek-of-realiteit.aspx>

Bijlage 4: Bezoekprogramma

Programma visitatie woensdag 25 juni

	Gespreksdeelnemers	Thema	Bakonatelier, Academie van Bouwkunst
12.30 – 13.30	Panel	Kennismaking	Intern overleg visitatiecommissie, in combinatie met lunch
13.30 – 14.00	Studieleiding	Introductie	- Ir. Loes Oudenaarde, MArch, hoofddocent Ontwerponderwijs 1 ^e jaar - Drs. Gert ter Haar, M.A. directeur
14.00 – 18.00	Panel		Vorbereiding en materiaalbestudering, waaronder van 14.30 – 15.00 inloop uur.

	Aanwezigen	Thema	Grote zaal, Academie van Bouwkunst
18.00 – 18.30	Panel en studieleiding	Presentatie onderwijsresultaten	Presentatie afstudeerproject 'Een aantrekkelijke leegte, een rizomatisch transformatiemodel', alumnus Rik Veltman Presentatie/toelichting resultaten atelier 2 ^e /3 ^r jaar 'Energietransitie', Atelieroecent Alex van Spijk

	Gespreksdeelnemers	Thema	Bakonatelier Academie van Bouwkunst
Wo 25/6 18.45- 19.15	Bestuurders en management	Gehele opleiding	- Dr. Han de Rooter, lid College van Bestuur, Hanzehogeschool - Dr. Paul van Eijk, dean Academie van Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek, leading dean Kenniscentrum Noorderruimte - Drs. G.A. ter Haar, directeur Academie van Bouwkunst Groningen

Programma visitatie donderdag 26 juni

	Gespreksdeelnemers	Thema	Grote zaal, Academie van Bouwkunst
08.30 - 09.15	studenten	Inhoud, gehele opleiding	- Yerun Karabey, 1^e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur Hanzehogeschool Groningen - Simone Poel, 1^e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur Hanzehogeschool Groningen - Omar Smids, 2^e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur NHL Leeuwarden - Lamia Towalski, 3e jaars student, vooropleiding bachelor architectuur Fachhochschule Aaken, Duitsland - Nina Schouwman, 3e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur Hanzehogeschool Groningen - Martijn Korendijk, 4^e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur Windesheim Zwolle - Timo Molter, 4^e jaars student, vooropleiding bachelor bouwkunde/architectuur Hanzehogeschool Groningen
09.30 - 10.15	docenten	Inhoud, gehele opleiding	- Nelleke Karst, Ba IA + MArch, atelieroecent 1^e jaar - Ir. Sjoerd Betten MArch, atelieroecent 2^e/3^e jaar, - Ir. Annette Ritsema (2^e/3^e jr), MArch., docent Ontwerplab Typologie en Repertoire 2^e jaar - Ing. Nico Visser MArch, studiecoach (alle jaren) - Henk Klabbers, docent Lab Algemene Vaardigheden spreekvaardigheid, 1^e/2^e/3^e jaar - Ing. Fokko van der Veen MArch, Lab Algemene Vaardigheden Vakinhoudelijke reflectie, 2^e jaar - Ing. Hans Overdiep MArch, docent Atelier Ondersteunend Laboratorium Architectonisch detailleren, 1^e jaar - Dr. Ir. Mieke Oostra, lector Ruimtelijke Transformaties, docent Duurzaamheid, 2^e/3^e jaar - Ir. Clemens Bernardt, onderzoeker Kenniscentrum Noordruimte, betrokken bij atelier Energietransitie
10.30 – 11.00	alumni	Inhoud, programma & toetsing	- Ing. Ben vd Meer, MArch, afgestudeerd 8 juli 2011 - Ing. Ron Hoogsteder, MArch, afgestudeerd 28 juni 2013 - Ing. Klaasjan Geertsema, MArch, afgestudeerd 14 december 2012 - Ing. Erik Roerdink, MArch, afgestudeerd 15 december 2009

11.15 - 12.00	examinatoren	Inhoud, toetsing & afstuderen	- Ir. Klaas Kingma, afstudeerdocent - Ir. Clemens Bernardt, afstudeercoördinator - Ir. Jan Arend Mulder, afstudeerdocent - Ir. Henk Stadens, afstudeermentor - Ing. Allart Vogelzang MArch, afstudeermentor - Ir. Age Albers, afstudeerdocent - Ir. Marcel van der Lubbe, afstudeermentor - Drs. Arjen Oosterman, M.A., docent Paper Positiepaling, 4^e jaar - Ing. Coen Germeraad MArch, beroepspraktijkcoördinator
12.00 – 13.00	Lunch (overleg)	Overleg + lunch	
13.00 – 13.30	Opleidingsmanagement	Inhoud & aan inhoud gerelateerde processen: aansturing	- Ir. Victor Ackerman, MArch, hoofddocent Ontwerponderwijs 2^e/3^e jaar - Ir. Loes Oudenaarde, MArch, hoofddocent Ontwerponderwijs 1^e jaar - Drs. Gert ter Haar, M.A. directeur - Ina van Til, onderwijscoördinator - Angelique van Werd, management assistente/studiesecretariaat
13.45 - 14.30	Vertegenwoordigers opleidingscommissie, examencommissie, werkveld adviescommissie	Inhoud & aan inhoud gerelateerde processen: borging	Opleidingscommissie - Rodina Fournell, coördinator/docent Ontwerp Mens en Maatschappij 2^e jaar; - Ir. Matthijs Dijkstra, MLA, docent College Architectuur/Landschap 2^e/3^e jaar, docent college Landschap/meervoud 2^e/3^e jaar, docent Examencommissie - Ing. Coen Germeraad MArch, beroepspraktijkcoördinator - Drs. Leo Dercksen, extern lid examencommissie, onderwijskundige, opleidingsmanager Alfa College en voormalig consultant Kessels en Smit the Learning Company Werkveldadviescommissie: - Ir. Rob Hendriks, directeur/eigenaar Daad Architecten, docent Ondersteunend Laboratorium Onwerp en Tijd 3^e jaar - Ing. Suzan Wierenga, directielid/partner KAW Architecten

14.45 - 15.30	Eventuele extra gesprekken	Eventuele extra gesprekken	
15.30 – 16.30	Beoordelingsoverleg panel	Beoordelingsoverleg panel	
16.30 – 17.00	Laatste gesprek opleidingsmanagement en terugkoppeling bevindingen	Laatste gesprek opleidingsmanagement en terugkoppeling bevindingen	

Bijlage 5: Bestudeerde documenten

Geraadpleegde bronnen
1. Europese richtlijn, artikel 3, EG-document III/D/9125/1/89-EN.
2. Bijeenkomsten Head of Schools of Architecture and Representatives of the Architectural Profession Chania, 2008-2012;
3. Wet op de Architectentitel (WAT), aangepaste versie 2010.
4. Nadere regeling inrichting opleidingen architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect, 2010.
5. Eindrapport van de visitatiecommissie voortgezette opleidingen bouwkunst 2002, academies van bouwkunst, ontwerpopleidingen voor en door architecten, en bestuurlijke reactie AvBG.
6. Naar een versterkte Praktijkcomponent voor de Academies van Bouwkunst, eindrapport van de Commissie Evaluatie Buitenschools Curriculum, 2007.
7. Projectplan Netwerkprogramma Ontwerpopleidingen – Lectoraat 'Lokale en Regionale Ontwerpopgaven' gezamenlijke Academies van Bouwkunst, Rotterdam, december 2012
8. Buitenschools curriculum, Academies van Bouwkunst, 2014.
9. Koers op kwaliteit, strategisch plan 2010-2015, Hanzehogeschool Groningen, 2009
10. HG-kader kwaliteitszorg, 2010
11. Strategisch beleidsplan SABC 'Bouwen op kennis', 2010 – 2015
12. Strategische jaarplannen SABC, 2008/09 - 2013/2014
13. School strategisch plan 2014/15 'Samen, sneller, slimmer', voorjaar 2014
14. Waarde(n) volle ruimte, Strategisch plan Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling Noorderruimte 2010-2014, januari 2010
15. Onderwijs- en Examenregeling AvBG, 2013/14.
16. Competenties AvBG, voorjaar 2007.
17. Competenties AvBG, najaar 2013
18. Niveau per studiefase in relatie tot Dublin Descriptoren
19. Handleiding Afstuderen, regelingen, eisen en informatie omtrent afstudeerjaar (periode 3) AvBG, 2013.
20. Handleiding begeleiding & beoordeling Beroepspraktijk AvBG, 2013.

21. Docenthandleidingen Ateliers, Colleges/laboratoria AvBG, z.j.
22. Werkgeversbrochure, de beroepspraktijk als onderdeel van de opleidingen tot architect, stedenbouwkundige & landschapsarchitect, Academies van Bouwkunst, z.j.
23. Body of knowledge and skills AvBG, een aanzet, interne notitie, maart 2014
24. Duurzaamheidskoers AvBG, interne notitie, april 2014
25. Studiegidsen AvBG 2008/09-2013/14.
26. Overzichtslijst cv's docenten AvBG, 2013/14.
27. Overzichtslijst van alle onderwijsactiviteiten 2008/09-2013/14
28. 'De crisis te lijf!', Tussentijds verslag van de initiatieven voor een alternatieve beroepspraktijk voor studenten aan de Academie van Bouwkunst', Hanzehogeschool Groningen, 2010 (verschenen in Sprint-Innovatief. 6 voorbeelden van innovatieve samenwerkingen in de betaketen; Platform Beta Techniek, Den Haag, 2010)
29. Overzicht activiteiten in kader alternatieve beroepspraktijk, interne overzichtsnotitie 2013.
30. Competenties buitenschools curriculum
31. Onderwijsbeleidsdocument 2007-2009, AvBG.
32. Visie op het beroep van architect, AvBG, 2008
33. Opleidingsvisie op beroep en onderwijs, maart 2014
34. Beschrijving curriculuminhoud AvBG, oktober 2013
35. Toetsbeleid 2011
36. Toetsbeleid en beoordelingscriteria, oktober 2013
37. Onderwijsvisie AvBG, 2003.
38. Onderzoeksnotitie, Visie op onderzoek en de inbedding in het curriculum, AvBG, 2009
39. Onderzoeksnotitie, inbedding in het curriculum, 2014.
40. Internationaliseringsbeleid, interne discussienota, mei 2009
41. Personeels- en organisatieplan & deskundigheidsbevorderingsplan, AvBG voorjaar 2014.
42. Kwaliteitszorgsysteem Master Architectuur, Academie van Bouwkunst Groningen, interne beleidsnotitie, april 2011
43. 'Studiebegeleiding herzien', interne notitie, juli 2010

44. 'De Studiecoach in de masteropleiding Architectuur, Beleidsuitgangspunten en handleiding', interne notitie, najaar 2010
45. De Studiecoach in de masteropleiding Architectuur, Beleidsuitgangspunten en handleiding', interne notitie, najaar 2013
46. De architect als verantwoordelijk burger, interne notitie AvBG, 2004.
47. Jaarplannen Master Architectuur 2008/09 - 2013/14
48. Nummers 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 (verschijningsjaren 2006-2012).
49. 'Toekomstvisie Academie van Bouwkunst Groningen (AvBG)', interne notitie november 2012
50. 'Je wordt architect in Groningen; Een notitie bij het realiteitsgehalte van een ambitie', rapport Bert van Meggelen, mei 2013
51. 'Ruimtelijk ontwerper, een verkenning van de kansen'; interne notitie, maart 2013 (verschenen als bijlage van rapport Van Meggelen);
52. Masters SABC, rapport werkgroep verbreding Masters SABC, maart 2014
53. 'Discussienotitie over de positionering van de AvB Groningen', interne notitie WAC, januari 2014
54. Startdocument "verbeteren verbinding BBkA en MA", interne notitie oktober 2012
55. Inhoudelijke notitie samenwerking BBkA en MA, juli 2013
56. Eindrapport van de visitatiecommissie Master Architectuur Hanzehogeschool Groningen, juni 2008
57. Auditrapport AvBG, juni 2011.
58. Verbeterplan audit 2011 AvBG, intern werkdocument
59. Rendementsnotitie, interne notitie, 8 juni 2009
60. 'plan verbetering voorzieningen en faciliteiten Ma Academie van Bouwkunst', april 2011
61. Verbetering infovoorziening, intern werkdocument, maart 2014
62. Herijking afstudeertraject, startnotitie, november 2009
63. De invoering van een afstudeeratelier, waarom en hoe, november 2010, interne notitie
64. Afstudeerregeling 2012/13
65. Verslag, documentatie eindniveaubijeenkomst 22 januari 2014
66. Verslagen opleidingscommissie, 2008-'14
67. Verslagen stafvergadering, 2008-'14

68.	Verslagen studentpanelgesprekken, 2008-'14
69.	Verslagen werkveldadviescommissie, 2008-'14
70.	Verslagen docentbijeenkomsten, 2008-'14
71.	Jaarenquêtes 2009, 2010, NSE 2010, 2011, 2012, 2013 en rapportages/conclusies
72.	Blokgesprekken studenten, 2008-'14
73.	Medewerkers tevredenheidsonderzoek 2009/2012/2014 en rapportages/conclusies
74.	Alumni enquêtes 2011 en 2014 en rapportages/conclusies
75.	Uitstroomonderzoek (onder werkgevers) 2012 en 2014 en rapportages/conclusies
76.	Werkgeversonderzoeken 2011, 2014
77.	Verslagen van evaluaties van ateliers, colleges en laboratoria, jaarevaluatiegesprekken 2008-'14

Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

279842
274828
254588
361858
255709
279846
290826
343553
284272
322279
309192
279845
295479
284279
322675

Bijlage 7: Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleiding:

Master Architectuur

Instelling: Hanzehogeschool Groningen

Visitatie datum: 25 en 26 juni 2014

Ondergetekende: ..

Geert ter Haar

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: ..

*directeur van de
Academie v Bouwkunst Groninge*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'G' followed by a horizontal line extending to the right.

Datum:

11/6/2014